

NATUUR- EN VOGELWACHT CULEMBORG

maart 2022 - jaargang 48 - nummer 1

Hak-al

- ***Waar komt die naam vandaan?
Appelvink***
- ***Jaarverslagen 2021***
- ***Vogelwaarnemingen 2021***

Het Oortdeel

Louis van Oort

Lvanoort@planet.nl

Groentje

In deze Hak-al nemen we afscheid van de rubriek 'Groentje ontgroent', waarin Nelly Hofman luchtig maar treffend haar eerste stappen beschrijft op weg naar het vogelaarschap. Inmiddels is Nelly behoorlijk wat verder dan die eerste stappen, maar is ze ook verder verwijderd van de NVWC. Letterlijk dan, want ze woont inmiddels in Arnhem. Hoewel nog steeds Gelderland, is dat toch wel een wezenlijk ander gebied. De dagelijkse binding met onze contreien is daarmee weg, zodat er na 3 jaar een eind komt aan haar altijd weer lezenswaardige bijdragen. Jammer, maar zo gaan die dingen.

Wat mij trof in de laatste aflevering, die je op pagina 8 in deze Hak-al aantreft, zijn de warme woorden die ze overheeft voor de Vogelwerkgroep: "De groep die me zo makkelijk opgenomen heeft en zo open staat voor iedereen." Dat is namelijk precies hoe het is en hoe het ook altijd zou moeten zijn: als natuurclub wil je niet alleen soorten identificeren, inventariseren en god-weet-wat-voor-eren nog meer, je wilt ook mensen enthousiasme – jawel – eren. Dat lukt alleen als je inderdaad open staat voor iedereen. Dus ja, dan is het mooi te horen dat we daar blijkbaar in zijn geslaagd. Als leerhongerige natuurliefhebber in opleiding valt het niet altijd mee de juiste personen te vinden die je verder kunnen helpen. En die heb je vaak wel nodig als je écht meer wilt leren dan wat in de veldgidsen en naslagwerken staat. Ik heb daar zelf, vriendelijk gesteld, nogal gemengde ervaringen mee.

Zo stuitte ik in mijn enthousiasme om een goede vogelaar te worden in mijn pre-NVWC-tijd (vóór 1995 dus) het hele land door op zoek naar nieuwe soorten op bekende plekken. Voor mij waren dat haast mythische locaties die ik alleen kende van onder meer de Dutch Birding Vogellijn, die ik – tot enig ongenoegen van mijn ouders want het was een o6-nummer waar je sekslijnachtige bedragen voor betaalde – bijna dagelijks belde. De sonore stem van Remco Hofland zei dan mysterieuze dingen als: "Op de Blocq van Kuffeler, atlasblok 26-21-34 rechtsonder, zat maandag een zwarte zeekoet." Of wat eenduidiger: "Langs telpost Camperduin vlogen tot 11.00 uur twee vale pijlstormvogels naar noord."

Internet was er nog niet en ik had geen idee wat die atlasblokken waren, dus toog ik geheel op de bonnefooi naar Camperduin, dat in september toch wel erg vaak langskwam op die Vogellijn. Achteraf is het een klein wonder dat ik ook daadwerkelijk die trek-

telpost vond. En dat de omstandigheden blijkbaar precies goed waren, want ik had totaal geen idee. Hoe dan ook, toen ik arriveerde zat een rijtje in zuidwesters gehulde mannen op de top van een duin zwigend door hun telescoop naar zee te staren. Naast een soort voetbal-dugout van houten palen waarin nog meer mannen zwigend door hun telescoop naar de zee zaten te staren. "Zien jullie al wat?", durfde ik na een kwartier schuchter aan één van hen te vragen. Met een licht verstoorde blik keek 'ie even op om meteen weer terug te gaan naar zijn scoop, terwijl hij iets van "Mwahkleinealkenwatjagersgrmb!" bromde.

"Kleine alk, waar?!", riep ik uit, want dat was precies zo'n soort die ik dolgraag eens wilde zien. Waarna vier paar ogen zwaar geïrriteerd mijn kant opdraaiden en me verder negeerden. Hier was ik toch wel enigszins door geïntimideerd. Dit had zomaar een moment kunnen zijn waarop een veelbelovende vogelaarscarrière in de knop was gebroken. Totdat er niet veel later een andere vogelaar naast me kwam zitten en opgeruimd aan me vroeg of er nog wat vloog. Ik kon daarop – hoewel ik er zelf nog geen gezien had – heel stoer antwoorden "kleine alk". "Oh leuk!", sprak hij en op dat moment kwam er een zangvogel over die nogal hard TJELP riep. "Grote pieper!!", zei de nieuweling luid. En nu keek iedereen enthousiast in plaats van verstoord onze kant op. Inderdaad, een grote pieper. Altijd een mooie soort en toen helemaal. Ik vertelde de nieuweling dat het mijn eerste was en aangezien hij zo open en vriendelijk was, biechtte ik maar meteen op dat vrijwel alles wat ik aan zee zag langskomen nieuw voor me was. Hierop werd hij nog enthousiaster en deed hij zijn uiterste best om mij zoveel mogelijk nieuwe soorten aan te wijzen. Dat ging fantastisch. Aan het eind van de dag had ik 27 nieuwe soorten gezien, een aantal dat ik nu bijna niet kan geloven. Bovendien legde hij me uit wat met die atlasblokken bedoeld werd. Eindelijk kon ik daar zelf mee aan de slag!

Dick Groenendijk, want zo heette hij, raadde me aan om lid te worden van een vogelwerkgroep. Dat was de beste manier om een betere vogelaar te worden. En dat heb ik toen maar gedaan. Ik ben hem er nog steeds dankbaar voor.

Hij was wat mij betreft het ultieme voorbeeld van hoe openheid en enthousiasme kunnen leiden tot prettige ontgroening van groentjes. Precies zoals Nelly die bij de NVWC ervaren heeft. Hopelijk vindt ze haar eigen Dick(s) Groenendijk in het Arnhemse en gaan we nog veel van haar horen. 🐦

In dit nummer

- 2 Het Oortdeel – Groentje
- 4 Van het bestuur
- 5 Gehakkelde aurelia in huis
- 6 De focus op *de redactie van de Hak-al*
- 8 Groentje ontgroent elders verder – Afscheid
- 10 Goed gezien – *Vogelhighlights 2021*
- 15 **Jaarverslag 2021** – Zoogdierenwerkgroep
- 16 Waar komt die naam vandaan? Appelvink
- 18 Bij de poot – jaarverslag 2021
- 20 Aha, op die manier!

- 22 **Jaarverslagen 2021**
- 22 *Jeugdgroep*
- 23 Uilenballen pluizen en muizen vangen
- 24 *Nestkastenwerkgroep*
- 25 *Bijenbrigade Parkstrook*
- 26 *Insectenwerkgroep*
- 29 *Vogelwerkgroep*
- 39 Colofon
- 40 Oproep Special **WATER**

Van het bestuur

bestuur@nvwc.nl

Boordevol natuur, boordevol beleving!

door Kars Veling

Alweer twee jaar hebben we te maken met de covidpandemie en al twee jaar worden veel van de activiteiten die we vroeger deden beperkt, afgelast, aangepast en wat dan ook. Hebben we dan twee jaar stil gezeten? Nee natuurlijk niet. En dat zie je prachtig als je de Hak-als van de afgelopen twee jaar erbij pakt. Geweldig wat een enorme hoeveelheid informatie daarin te vinden is. Belevissen, ervaringen, onderzoeken, essays, columns, waarnemingen, vogelkijkwedstrijden (Big Day), foto's, heel veel foto's en stuk voor stuk druipend het enthousiasme van de bijdragen af. De tuinspecial waarin mensen, zichtbaar trots, over hun tuin schreven en uit de tekst en foto's bleek wel dat die trots helemaal terecht was. Verhalen van een groentje, die zo langzamerhand maar een andere naam aan moet nemen want ze is nu echt wel helemaal ontgroend en staat er fel gekleurd op.

Mooi om alle avonturen van de jeugdgroep te zien. Gelukkig zijn veel van hun activiteiten wel doorggegaan. Wateronderzoek, op bezoek bij een imker, smeren in de Plantage, elektrisch vissen, speuren naar boomknoppen, hagedissen zoeken (nee, niet bij Culemborg, maar op de Heuvelrug). En over jeugd gesproken: we hebben een echte wantsenkenner in onze gelederen!

Spectaculaire waarnemingen

Veel bijzondere waarnemingen zijn er gedaan en dat is misschien wel een beetje dankzij corona. Veel mensen zijn veel meer thuis

of in ieder geval in de buurt van Culemborg en ze kunnen het niet laten om goed om zich heen te kijken en zo waren er spectaculaire waarnemingen van jan-van-gent, gaffelwaterjuffer, krekelszanger, ringslang en wat te denken van het wereldberoemde krulhaarplatvoetje?

Ook mooi die verhalen over geringde vogels. Dan zie je hier zo'n vogel en dan blijkt dat die op de Noordpool heeft rondgekeken, maar ook in Zuid-Afrika is wezen jagen. En ook vogels die juist heel erg honkvast blijken en geen zin hebben in lange reizen.

En als je eens kijkt hoeveel verschillende mensen een bijdrage hebben geleverd dan sta je versteld. Wellicht geïnspireerd door de tuinspecial zie je dat meer mensen over hun eigen ervaringen schrijven. Men weet dat ook dit soort artikelen erg gewaardeerd worden en dat je ook kunt schrijven over 'gewone' ervaringen en dat het niet altijd diepgravend onderzoek hoeft te zijn. Maar ook goede inhoudelijke verhalen kom je regelmatig in onze Hak-als tegen en dan blijkt weer wat een enorme kennis en ervaring er in onze NVWC huist. En dan hebben we het nog niet eens gehad over de redactie die al die bijdragen verwerkt en verbetert en die die ook geweldig weet vorm te geven, want ons tijdschrift is echt een pareltje!

Als je die twee jaargangen van de Hak-al hebt doorgewerkt kan je alleen maar glimmend van trots denken: Die club, daar ben ik ook lid van!

Veel leesplezier met deze nieuwe Hak-al. 🐦

Gehakkelde aurelia in huis

door Theo de Jong

In Nederland overwinteren de meeste dagvlinders als ei, rups of pop. Vier dagvlindersoorten overwinteren als volwassen vlinder. Deze vier zijn kleine vos, dagpauwoog, citroenvlinder en gehakkelde aurelia. Ze kunnen vorst door chemische veranderingen in hun lichaam goed doorstaan.

In het najaar, als de temperaturen dalen zoeken ze beschutte plaatsen op. Citroenvlinders en gehakkelde aurelia's zoeken dichte struiken, houtstapels, takken- en bladhopen op en kruipen daar diep in weg. Ze zitten daar doodstil en vallen niet op. Kleine vos en dagpauwoog overwinteren ook op dergelijke plaatsen maar ook in holle bomen, schuren, garages en bunkers. Tijdens vleermuistellingen in bunkers worden regelmatig overwinterende kleine vossen en dagpauwogen gezien. Ze hangen dan verstijfd en doodstil aan de muur of plafond. Citroenvlinder en gehakkelde aurelia zijn in Nederland nog nooit in bunkers aangetroffen. Wel is er een melding van Kees Mosterd van een overwinterende gehakkelde aurelia in een bunker in het grensgebied van Polen en Duitsland. Citroenvlinder en gehakkelde aurelia overwinteren dus buiten en meldin-

gen uit Nederland van in huis of in schuren overwinterende citroenvlinders of gehakkelde aurelia zijn er niet.

Toen ik eind december 2021 de luxaflex in onze onverwarmde garage opendraaide, viel er een vlinder uit, een gehakkelde aurelia. Kennelijk had het diertje tussen de lamellen gezeten. Ik dacht dat de vlinder dood was, ik zag geen enkele beweging. Ik nam de vlinder mee naar mijn kleinkinderen in de woonkamer om het te laten bewonderen. Even later hoorde ik: "Opa, de vlinder leeft weer." En ja hoor de gehakkelde aurelia bewoog traag haar vleugels. Om te voorkomen dat ze verder ontwaakte (ontwaken kost veel energie en die hebben ze niet veel) heb ik gauw even een foto gemaakt en toen het diertje weer naar de garage, naar de kou gebracht. Hoewel die kou tegenviel. Nog nooit was het met oud en nieuw en begin januari zo warm. Plaatselijk steeg de temperatuur tot meer dan 15 °C en ook de nachten waren warm. Zelfs in onze onverwarmde garage voelde je de temperatuur stijgen. En op 1 januari zat de vlinder voor het raam, alsof ze naar buiten wilde. Om te voorkomen dat ze verder ontwaakte heb ik haar voorzichtig tussen duim en wijsvinger gepakt en buiten tussen wat houtblokken gezet. De volgen-

de dag had ze zich ver tussen de blokken terug getrokken. Ik zal zo af en toe nog even kijken, maar ik denk dat ze het wel redt tot de echte lente.

Ik had toen niet door dat dit toch wel een bijzondere waarneming was, dat kwam pas later toen ik wat meer over overwinterende vlinders ging lezen. Gehakkelde aurelia overwinteren niet binnenshuis! Maar deze deed dat wel. De deur van de garage naar onze tuin staat vaak open, zeker in de zomer en herfst. Mogelijk is de vlinder toen naar binnen gevlogen om een goed winterplaatsje te zoeken, of misschien kon ze er niet meer uit en heeft ze het er het beste van gemaakt. Het is wel, voor zover ik weet, de enige melding van een binnenshuis overwinterende aurelia. 🦋

Literatuur

Nature today, 05-11-2008: Vlinders binnen? Zet ze naar buiten!

Nature today, 19-01-2009: Als rups de winter door

Nature today, 09-11-2009: Als ei de winter door
Nieuwsbericht Vlinderstichting, 18 januari 2016: Overwinterende gehakkelde aurelia in bunker

De focus op ... De redacti

door Frans Waroux

De Hak-al, het informatieblad van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg met in zijn huidige vorm een verschijningsfrequentie van vier uitgaven per jaar. Het heeft nog heel wat voeten in de aarde voordat een avond gevonden kan worden waarop vier redactieleden en bovengetekende een tijdstip kunnen vinden waarop iedereen kan. En dan te bedenken dat drie van die vijf personen (gevoerde) pensionado's zijn en er slechts twee van die vijf nog volop hun bijdrage leveren aan het werkzame deel van onze bevolking.

We worden rond half acht heel gezellig ontvangen door Gabriëlle van Appeldoorn, coördinerend, sturend en regelend redactielid van dit viertal dat zich verantwoordelijk acht voor de uitgave van dit inmiddels sterk op een 'glossy' lijkend tijdschrift. We wachten nog heel even op Berry Lucas maar Eric van Grieken en Louis van Oort stellen voor om toch maar voorzichtig te beginnen. Rond half negen toch nog een belletje van Berry. Hij was laat thuis van z'n werk en realiseerde zich net pas dat deze meeting gepland stond. Natuurlijk excuses maar hij wilde nog wel komen. Hem werd aangeraden gewoon lekker thuis te blijven en af te wachten of er nog acties van hem verwacht werden. Er zou dan contact met hem worden opgenomen.

En zo ging de redactievergadering met drie geroutineerde, semi-professionals in deze tak van dienst, gewoon door. Niet alleen over het laatste nummer van 2021 maar ook over de uitgaven die in 2022 moeten verschijnen. Van deze uitgaven gaat de derde een themanummer worden. Onderwerp WATER, waarvoor in nummer 4 van 2021 al een aansprekend wervend stukje is geschreven. Auteurs en fotografen kunnen hierover dan al vast hun gedachten laten gaan.

Ontstaansgeschiedenis

Wanneer om 21.15 uur Louis vertrekt wegens andere verplichtingen blijven Eric, Gabriëlle en ik nog even gezellig nababbelen. Ook en met name over de ontstaansgeschiedenis van wat nog steeds de Hak-al heet.

De oprichters van de NVWC vonden het noodzakelijk dat er een informatieblad kwam. Daar zouden met name de activiteiten, het excursieprogramma en een voorbeschouwing op de lezing/dia-avond vermeld worden. Ook werd van elke excursie een verslag gemaakt en gepubliceerd, inclusief de waarnemingenlijst. In die beginperiode was er wekelijks een excursie en ook toen al elke maand een lezing of dia-avond. Avonden die door aankondigingen in de Culemborgse Courant en in het informatieblad bijzonder goed werden bezocht. Bij elke excursie werd een deelnemer aangewezen die de waarnemingen tijdens zo'n excursie moest noteren. En daar ligt nu de oorsprong van de naam van ons tijdschrift. Werd een waarneming doorgegeven van bijvoorbeeld een winterkoninkje en een half uur later werd weer een winterkoninkje doorgegeven dan was het antwoord vaak: 'die hak-al'. Toen dan ook later een prijsvraag werd uitgeschreven voor de naam van het informatieblad bleek dat 'Hak-al' veruit de meeste stemmen kreeg

en dat dit de naam van het blad werd. Dus geen Hebreeuwse kreet maar gewoon plat Culemborgs 'die hak al'.

Gestencild

Jarenlang verscheen de Hak-al in gestencilde vorm met een door Jilles van de Warenburg getekende voorplaat en werd de bezorging door vrijwilligers verzorgd. En dat bezorgen gebeurt nu nog steeds. Maar ook aan het stencilen kwam een einde. De techniek verbeterde en er werd een echte drukker ingeschakeld, Jacobs Repro in de Prijssestraat. Het prijskaartje ging daardoor met een flinke sprong omhoog. De contributieverhoging volgde toen snel met een kleiner sprongetje.

Na de gestencilde uitgaven kwam er ook een andere redactie en door de veranderde techniek konden ook foto's geplaatst worden. Het werd steeds professioneler, zeker ook toen rond de eeuwwisseling Louis van Oort, van beroep journalist en werkzaam op de redactie van de Culemborgse Courant en Ruud Post, graficus met een eigen drukkerij(tje), deel van de redactie gingen uitmaken. Later sloot Berry Lucas, een van de leden vanaf de eerste beginperiode, zich daarbij aan. Er vonden natuurlijk ook in die redactie de nodige mutaties plaats maar gelukkig overleefde de Hak-al; al ging dat wel ten koste van het aantal edities per jaar. Besloten werd van de Hak-al een kwartaaluitgave te maken. Ervan uitgaande dat het toch allemaal vrijwilligers zijn die er hun tijd en energie aan willen besteden kan de NVWC er best trots op zijn zo'n prachtig tijdschrift uit te kunnen geven.

Nu alweer enkele jaren siert elke Hak-al ons rijdende tijdschriften-tableau dat bij elke lezing in De Steenuil prominent aanwezig is. Prachtige uitgaven met vaak meer dan schitterende foto's die elke bijdrage/artikel tot een feest maken en uitnodigen om te lezen.

Eric als vormgever, Louis en Berry, beiden met uitgesproken journalistieke vaardigheden en Gabriëlle als natuurtalent waar het op communicatieve vaardigheden aankomt, zijn nu al jarenlang een geweldig team. Met als resultaat dat er elk kwartaal, met medewerking van heel veel schrijvende en fotograferende vrijwilligers, een schitterend tijdschrift verschijnt dat in de schappen bij Kantoor- en Boekhandel Tomey zeker niet zou misstaan. 🐦

ie van de Hak-al

Louis van Oort is van oorsprong politiek historicus en werkt inmiddels ruim 25 jaar als journalist en tektschrijver. Hij werd in 1995 lid van de NVWC, omdat er in zijn woonplaats Geldermalsen geen echte natuurclub zat en omdat hij uit zijn tijd als KWC-leerling de NVWC nog kende. Sinds 2000 maakt hij deel uit van de redactie. Eerst als 'gewoon' redactielid en al snel als hoofdredacteur.

Gabrielle van Appeldoorn heeft als communicatie-adviseur te maken gehad met alle facetten van communicatie. Coördinatie, planning, realisatie en deadlines halen zijn haar tweede natuur. Via manlief Cees is zij in 2016 bij de redactie van de Hak-al terechtgekomen. Zij coördineert elke editie: van oproep kopij, grammaticale check tot organisatie op de gezamenlijke drive en controle van de drukproeven.

Eric van Grieken was in zijn werkzame leven jarenlang freelance vormgever bij de Geïllustreerde Pers en betrokken bij tal van uitgaven onder meer de Margriet. De laatste 12 jaar in vaste dienst bij schoolboekenuitgever Malmberg in Den Bosch. Voor de NVWC een geluk dat hij 17 jaar geleden in Culmborg neerstreek, erg natuur-mind is en positief reageerde op het moment dat enkele jaren geleden de redactie op zoek was naar de vormgever. Een schot in de roos ...

Berry Lucas is afgestudeerd als bioloog en heeft o.a. gewerkt bij de OVB, die ook eigenaar was van het Proefbedrijf met visvijvers in het Beesdse Veld. Sinds 2005 is hij beleidsmedewerker bij LandschappenNL en in die functie speelt de natuur een grote rol. Hij is in 1976 lid geworden en vanaf 2010 lid van de redactie van de Hak-al die hij ook tot 2018 mede vorm gegeven heeft. Hij denkt vooral mee over de inhoud en vorm van de Hak-al, controleert concepten en schrijft soms zelf stukken.

Groentje ontgroent elders verder

door Nelly Hofman

Afscheid

“Ik mag dan wel het gansje van de groep zijn, ik loop ook gemiddeld vijftien vogeljaren op ze achter!” Ik citeer mezelf uit een geschreven stukje na een ochtend trektellen in april 2019. Het jaar waarin de Mussenzussen voor het eerst meededen aan de Big Day. Als bleue kneusjes raceten we door NVWC-gebied om zoveel mogelijk soorten te scoren en uiteindelijk halverwege de tijd uitgeput in de Redi-chemse waard in het gras belandden.

Het was tevens het jaar met het vreemde voorjaar. Tegen de tijd dat de lente voorbij leek te zijn gingen de huiszwaluw en kerkuil weer eieren leggen. De camera's van Beleef de Lente bleven langer aan dan normaal en we genoten volop mee. Het jaar waarin het voorjaar naadloos aansloot op de najaarstrek.

Een jaar later deed ik voor het eerst mee met de tuinlijst. Vogels spotten vanuit huis en proberen op zoveel mogelijk soorten te komen. Al vroeg in het jaar had ik zaagbekken en een nonnetje op mijn lijstje staan. Het voordeel van zicht op de Lek.

Het werd wederom een heel raar jaar. Vanaf de tweede week van maart zaten we met z'n allen thuis. Ineens was daar het inmiddels welbekende corona en ik bedoel uiteraard niet het biertje. Angstig voor dit onbekende virus legden mensen zelfs hun ochtendkrant dagen in quarantaine. We verlieten het huis alleen voor boodschappen en het uitlaten van de hond. Omdat we geen idee hadden wat de gevolgen zouden zijn als we besmet zouden worden met dat vreemde virus dat vanuit Wuhan de wereld veroverde.

Het trektelseizoen viel in duigen. Maar het werd wel hét seizoen van de tuinlijst. We werkten allemaal thuis. Elk moment van de dag had er wel iemand pauze of een moment tussen twee online vergaderingen in. De lucht boven Culemborg is nooit eerder zo vaak af gescand als tijdens de lockdown van 2020.

Eén moment kan ik me nog heel goed herinneren. Als ik er aan terugdenk sta ik weer op het platte dak van de aanbouw. Ik voel de middagzon branden en speur door de verrekijker in de aangegeven richting. Ergens boven de binnenstad, vrij hoog, zou een rode wouw cirkelen. Ik snap zijn naam! Ik snap alleen de spelwijze niet. Want wauw! Want een prachtige vogel is de rode wouw.

In deze zomer leerde ik vogelaars praten.

“Een havik tp.”

“Robotap op het derde paaltje van links.”

“Ropova oost boven Parijsch.”

“Visa van Lanxmeer naar noord.”

Meer over deze ervaringen en ontcijferen is te lezen in een Hak-al uit 2020, mocht u deze nog (ongelezen) in een la hebben liggen.

Er volgde een jaar dat wederom in het teken van corona staat. Nog steeds voorzichtig maar minder angstig gingen we 2021 in. Een plotselinge verhuizing maakte dat ik tijdens een lockdown een huis en tuin inrichtte met spullen van Marktplaats en het kleine beetje waartoe Ikea in staat was om te leveren. De tuin werd in een Groentje column nog uitgebreid beschreven als mijn favoriete plek van dat jaar.

In het voorjaar werden wij gevelde door Covid, inclusief een ziekenhuisopname. Wonder boven wonder zijn we er beiden zonder al te lange nasleep vanaf gekomen. Vogelen op Texel glipte hierdoor

De mussenzussen, Kuilenburgse ransuilen, smienten in polder Arkenheem, de linker in eclipskleed.

door onze vingers, maar Ameland had nog plaats voor ons. Ik zag al vrij snel een lifer: de eider. Een dag later vond ik een lifer op het strand. De aangespoelde jan-van-gent, die dus ook niet meetelt voor mijn levenslijst. In de zomer van 2021 kreeg ik mijn scoop. Die hebben we getest op Texel. En vervolgens kwam een vogelaarsdip. Te druk met andere zaken.

Dit eerste nummer van 2022 is de Hak-al met de jaarverslagen. Ik kon niet anders dan er een driejaarverslag van maken. Dit is namelijk het Hak-al nummer van mijn afscheid.

Geboren in Rumpt, opgegroeid in Deil, volwassen geworden in Gellermalsen, een dochter gekregen in Culemborg, een jaar overbrugd in Maurik... Na mijn hele leven op de rivierklei te hebben doorgebracht, ga ik nu de grens van het rivierengebied over. Bij het te perse gaan van deze Hak-al rijdt de verhuishwagen naar Arnhem toe. Daar staat vlak bij de Rijn, naast het natuurgebied Meinerswijk – ik blijf in elk geval de uiterwaardenklei trouw – ons nieuwe stekkie. Met pijn in mijn hart omdat ik mijn vogelmannen verlaat. De heren waarvan ik zoveel mocht leren en nog veel meer had willen leren. De groep die me zo makkelijk opgenomen heeft en zo open staat voor iedereen. Het is een bijzondere groep vogelaars en ik ga ze missen! Wie weet lukt het om toch heel af en toe met ze te vogelen. Zomaar op een trektelochtend of tijdens een big sit. Wie zal het zeggen?

Maar, verder is er weinig dat mijn verhuizing in de weg staat hoor. Arnhem is de stad waar mijn halve familie woont en ik dus zo'n beetje groot geworden ben. Arnhem is een prachtige groene stad! Met wat natuur betreft meer afwisseling dan in het, ook mooie, Rivierengebied. En het allerbelangrijkste, Arnhem is de stad van mijn lief. Met haar ga ik mee.

En van jullie, lezers van de Hak-al, moet ik afscheid nemen. Ik hoop dat jullie mijn columnns met plezier gelezen hebben. Wie weet staat er wel iemand te trappelen om mijn plek in het blad in te nemen? Iets nieuws, iets fris. Kom op vogelaars, verspreid jullie mooie verhalen en enthousiasmeer! 🐦

Het Groene strand van Ameland, daaronder drieteenstrandlopers en een prachtige buizerd.

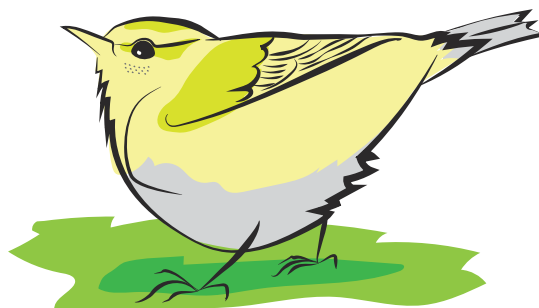

Goed gezien tussen Lek en Linge

Vogel-highlights in 2021

door Berry Lucas

Ik heb het NVWC-deel van de databank van waarneming.nl weer doorgespit op zoek naar ornithologische vermeldingswaardigheden in 2021. En dat zijn er weer heel wat. Als je oog hebt voor vogels zijn lockdowns en quarantaines naar omstandigheden goed te doorstaan. Sterker nog, er lijkt nog meer gevogeld te worden dan voorheen, steeds meer vogelaars gebruiken invoerapps en dat betekent ook weer méér waarnemingen.

Humes bladkoning

2021 was gemiddeld het 'koudste' jaar sinds 2013, het vror even stevig in februari, maar er werden toch ook enkele warmterecords in het voorjaar gebroken: het was dan ook een vogeljaar met wat andere accenten. Inclusief zeventien exoten bedroeg het aantal waargenomen soorten 229, waarvan drie zeldzaamheden die niet eerder ingevoerd zijn in nwc.waarneming.nl. Ik zou zeggen, even nagenieten.

Januari

De **Humes bladkoning** die zich al zeker sinds november 2020 ophield in een plantsoen in Geldermalsen, na ontdekking door onze eigen Louis, manifesteerde zich op nieuwjaarsdag als de eerste zeldzaamheid van 2021. De overwinterende vogel zou er nog tot 3 april blijven rondhangen, na 603 keer ingevoerd te zijn in waarneming.nl. • Het eerste **smelleken** van het jaar was op 2 januari in de Goilberdingerwaard aan het jagen. In totaal werden er 20 exemplaren van deze kleine valkensoort gezien in NVWC-gebied, de meeste op doortrek in april. • Het was ook weer een goed jaar voor een ontmoeting met de **blauwe kiekendief**, her en der in ons gebied. Op 3 januari werd de eerste van 53 waarnemingen van 2021 gedaan in het Rijswijkse veld. • **Goudvinken** zijn bij ons alleen wintergasten. Enkele van de in totaal elf exemplaren werden in deze maand gezien of gehoord, op 17 januari zelfs twee bij elkaar in de Vretstrooi door Jan Dirk Buizer. • De **rotgans** als echte kustsoort bezoekt ons gebied heel onregelmatig in de wintermaanden; dit jaar werd de soort driemaal kort achter elkaar gevonden in de buurt van de Lek,

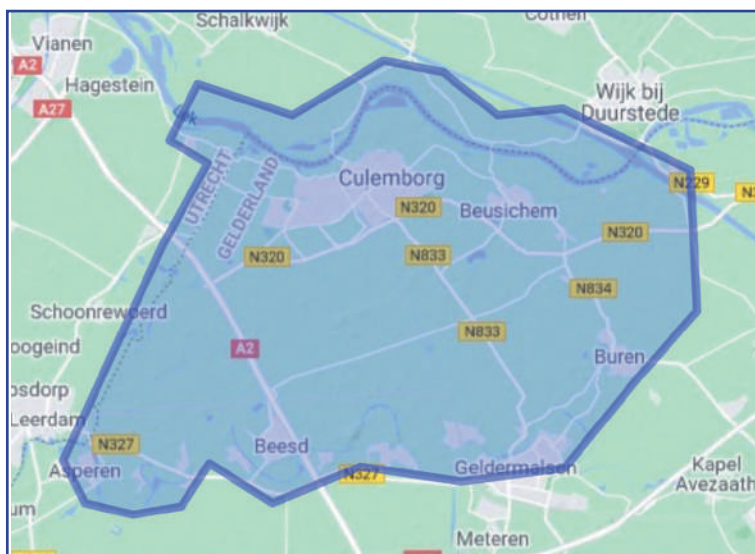
mogelijk was dat één en hetzelfde exemplaar. • **Velduil**: zelf had ik het geluk om op 16 januari twee opvliegende vogels in de uiterwaard voor mijn huis in Acquoy te ontdekken. Blijkens de statistieken in waarneming.nl zijn er in november vijf exemplaren in het gebied gemeld, maar deze zijn als afgeschermd waarneming niet zichtbaar in de database. Daarnaast zijn er in andere maanden nog vier velduilen gezien, waarvan een dood exemplaar op 14 maart langs de Lek bij Honswijk. • **Raven** zijn inmiddels het jaar door een vast gegeven tussen Lek en Linge. Ze zijn zelfs door diverse Culemborgse vogelaars als (overvliegende) tuinsoort genoteerd, ook hartje zomer. De eerste raaf van 2021 vloog deze maand in de Bosscherwaard op 22 januari.

Februari

Elk jaar zijn er wel één of meer winterwaarnemingen van **zwartkop**, dit jaar op 1 februari een vrouwtje in Molenzicht (Marcel Kok). • Qua temperaturen was februari een maand van uitersten. Zowel mens

De waarnemingen die vermeld worden in de subsite van de NVWC van waarneming.nl bestrijken een gebied dat groter is dan het werkgebied van de NVWC.

Ook tellen we meldingen van net boven de Lek en onder de Linge mee en uit de Everdingerwaard. Dus de titel van deze rubriek dekt niet helemaal de lading.

*Houtsnip, 14 februari Polder Everdingen.
Foto waarneming.nl - Marja van Bruggen.*

*Bokje, 9 februari Industrierrein Paveien.
Foto waarneming.nl - Tom Zeegers.*

*Bonte Vliegenvanger,
26 april Fort Everdingen.
Foto waarneming.nl -
Sonja & Lex.*

*Steltkluut, 9 april Acquoy, Kooise Camping & Kooise Natuur.
Foto waarneming.nl - Thom Meter.*

als dier werd verrast door de plotselinge vorstinval tussen 5 en 16 februari. Naast de ijspret was het ook even feest voor vogelaars. Zo bereikte het aantal houtsnip-waarnemingen in 2021 door de koudégolf het record van 96. Met één **houtsnip** in de Bosscherwaarden liep het slecht af: “Houtsnip vliegt op langs wandelpad, waarna een buizerd uit de boom achter mij, laag over mijn hoofd heen zeilt. Paar seconden uit het oog verloren, waarna ik helaas de houtsnip tussen de klauwen van de buizerd zie, die ermee wegvliegt. Sommige noemen het misschien natuur, maar ik voel mij wel een beetje schuldig.” aldus het mea culpa van Stefan Nijenhuis. • Van de 19 **bokjes** dit jaar werden er elf tijdens de vorstperiode foeragerend gevonden langs droogvallende, ijsvrije slootjes. • Een recordaantal **nonnetjes** (58 waarnemingen van totaal 250 exemplaren, inclusief dubbeltellingen) werd ingevoerd, vooral in deze periode. Eén groep in de Everdingerwaard bestond uit vijftien stuks (Benny Zijl). • Ook werden meer **grote zaagbek**-waarnemingen dan in alle voorgaande jaren gedaan (369 keer geregistreerd), met een duidelijke piek in februari. Op 1 maart zag Paul van Veen nog wel het grote aantal van 23 ‘boterbuiken’ in de Lek bij de telpost Redichemse Waard. • De **ijsvogel** is nog nooit zoveel in februari ingevoerd. Normaal 20 à 25 waarnemingen in februari, nu 62 waarnemingen in 28 kilometerhokken. Na de dooi werden enkele dode ijsvogels gevonden en waren de aantallen in de rest van het jaar iets lager dan normaal. • Op 8 februari fotografeerde Arne Jorg een fraaie **geelgors** in de sneeuw in de Goilberdingerwaard; die zie je bij ons niet vaak aan de grond.

• Van de **roerdomp** zijn meer waarnemingen dan ooit binnengekomen, hoofdzakelijk in en om de Everdingerwaard, en dan vooral in deze vorstperiode. Waarschijnlijk gaat het steeds om dezelfde vogel(s). • De winterse periode bracht ook meer **wilde zwanen** dan normaal hierheen; er werden 30 stuks bij vijf waarnemingen geteld in de omgeving van de Lek. • Ook meer registraties van **rouwkwikstaart** dan andere jaren, waaronder een vrouwtje in de Everdingerwaard op 20 februari. Later in het voorjaar nog op drie andere plekken gezien. • De eerste **grutto's** werden gemeld op 17 februari, foeragerend in de Goilberdingerwaard.

Maart

De **bonte strandloper** is vooral in de Everdingerwaard een vaste gast. 2021 was een relatief mager jaar, maar met toch nog 42 waarnemingen van 1 à 2 vogels. De eerste van 2021 werd gefotografeerd in de Steenwaard. • Een mooie groep van 32 pijlstaarten zat op 7 maart in de Beusichemse waard (Paul van Veen). • Met 28 waargenomen exemplaren (zelfs zes bij elkaar) in 13 kilometerhokken was het voor de **zomertaling** bijna net zo'n goed jaar als 2020. Geen indicaties van nesten dit jaar, maar waarschijnlijk wordt er wel gebroed, want de hele zomer zag men zowel mannetjes als vrouwtjes en paartjes in meerdere uiterwaardplassen langs de Lek. • Op 19 maart ontdekte Leo van der Kooij een **geoorde fuut** in zomerkleed in de Goilberdingerwaard. Op 12 april zwom er ook een in de Molenkampen (Tom Zeegers en Arjan Brenkman). • Op 26 maart (vroegste datum ooit in dit gebied) werd een **snor** gehoord in de Everdingerwaard, die daarna tot in augustus door tientallen waarnemers werd opgemerkt. Daarnaast werden in het voorjaar snorren gehoord in de Waai (twee zingende), de Baarsemwaard, de Goilberdingerwaard, Polder Nieuw Schaaijk en Paveijen. Al met al aanzienlijk meer dan eerdere jaren. • Op wel acht plekken werden tot ver in mei bonte vliegenvangers gezien en gehoord, beginnend met een zingend mannetje op 28 maart (vroegste datum!) bij de Zandput Rietveldseweg. Een topjaar dus, en broedgevallen van deze vliegenvanger die je normaal meer op de zandgronden vindt, zijn niet ondenkbaar! • Naast de al genoemde dienden zich de eerste vroege zomerzangvogels aan: **blauwborst** 15 maart, **boerenzwaluw** en **oeverzwaluw** 22 maart, **fitis** en **huiszwaluw** 28 maart, **rietzanger** 28 maart, **kleine karekiet** 30 maart. Voor de huiszwaluw en kleine karekiet zijn dat best vroege data.

April

Voor het eerst sinds mensenheugenis deed een paartje **lepelaars** hier een broedpoging. Eirik Kersten ontdekte de nestelende vogels op 2 april in de blauwe reigerkolonie aan de Beusichemse dijk en schreef hierover in Hak-al nummer 2021-2. Hoogstwaarschijnlijk is de broedpoging helaas mislukt. • Net als vorig jaar kregen we weer bezoek van **reuzensterns**. Thierry Jansen zag er een op 2 april over-

Vogel-highlights in 2021

*Engelse Kwikstaart,
26 april Steenwaard,
Foto waarneming.nl -
Mark Dijkstra.*

*Purperreiger, 10 oktober Culemborg, Ringelpoel e.o.
Foto waarneming.nl - Hans Kunstman.*

*Braamsluiper, 24 april Everdingen Uiterwaard.
Foto waarneming.nl - Marja van Bruggen.*

vliegen en op 24 april rustte er een in de uiterwaard bij Everdingen.

- **Steltkluten** waren ook dit jaar weer present, nu van 4 tot 9 april een paartje dat pendelde tussen de plas bij de Kooise camping (Acquoy) en de Lappenheide (waar overigens geen heide groeit maar wat een natuurontwikkelingsplas is). Een broedgeval zat er niet in, maar het had zomaar gekund. Op 14 mei ook nog een vrouwtje in de uiterwaard van Everdingen.
- Tom Zeegers had het geluk op 4 april in de Beusichemse Waard de alhier zeer zeldzame **strandplevier** in de boeken te kunnen schrijven.
- Erg veel **purperreiger**-waarnemingen dit jaar; de soort wordt op steeds meer plekken en vaker gezien, vooral in deze doortrek- en aankomstmaand: 60 waarnemingen in 49 kilometerhokken. Opvallend waren de regelmatige waarnemingen in en om de Everdingerwaarden hartje zomer.
- Wat een **bruine kiekendieven** dit jaar! De hoofdmoot van de 441 waarnemingen vond plaats in april bij sterke voorjaars trek. Een ochtendje tellen op 8 april leverde Eirik Kersten 'een treintje' van vijftien doortrekkende kiekendieven op bij de trektelpost Werk aan 't Spoel.
- We hadden in 2021 niet veel van de door vogelaars zo begeerde aanhoudende oostelijke luchtstromingen, maar er trokken toch nog veel **zwarte wouwen** door: 25 exemplaren in 23 kilometerhokken.
- Er werden behoorlijk wat waarnemingen gedaan van de **Engelse kwikstaart** deze maand (25), maar aangezien het om maar vier plaatsen/kilometerhokken gaat, brengt waarneming.nl het in de statistiek terug tot vijf exemplaren.
- Het was alweer vier jaar geleden dat een **klapekster** ons gebied aandeed; nu zat er een in de ruigte van de Steenwaard op 21 en 22 april.
- Op 22 april trok een leuk groepje van negen **dwergmeeuwen** in zomerkleed langs de trektelpost bij Werk aan 't Spoel (Bas Engels).
- Een groep van 28 **beflijsters** tegenkomen, dat overkomt je niet elke dag (Diefdijk, door Martin Poot op 25 april).
- Een gelukje voor Vivian Jacobs en Marten Hornsveld die de enige **grouwe kiekendief** van 2021 voorbij zagen vliegen in de Everdingerwaard (man op 27 april).
- De laatste jaren komen we in ons waarnemingsgebied steevast de **grote karekiet** tegen, ditmaal een zingend exemplaar bij Everdingen vanaf 28 april, en later in mei een in een smalle rietkraag langs de Linge bij Rhenoy. Deze is nog op 23 mei gehoord (door mijzelf).
- De **zwarte specht** is hier een dwaalgaat

en voor het laatst in 2009 gezien. Dit jaar werd de bosvogel zelfs op twee plaatsen gespot, namelijk op 28 april te Caetshage een vrouwtje (door Han Sloots gemeld), en er zou er een gezien zijn op camping de Karekiet bij Buren op 12 mei.

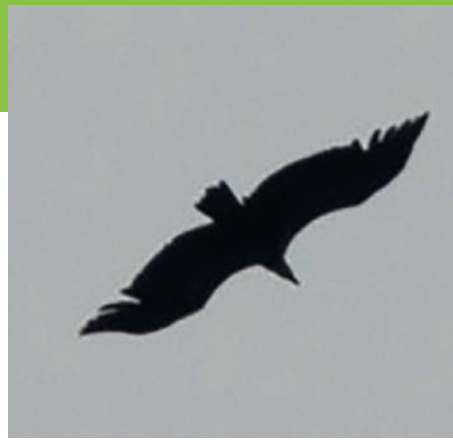
- Op 30 april hing een **drieteenstrandloper** rond langs de Lek in de buurt van Werk aan 't Spoel. Begin mei foerageerde er een in de uiterwaard bij Everdingen. Tegenwoordig zit dit strandvogeltje bijna elk jaar wel in het gebied.
- Omstreeks die tijd ook meerdere **Temmincks strandlopers** aldaar, een soort die iets meer kan worden aangetroffen, in groepjes variërend van één tot vijf stuks.
- Vermeldenswaardig is ook de prominente aanwezigheid van **groenpootruiters** dit jaar in het gebied, waaronder tot twintig exemplaren in de Lappenheide en een tiental in de Everdingse uiterwaard eind april.
- De **buidelmees** werd niet veel doorgegeven dit jaar, maar wel werd er eind april nestbouw waargenomen! (locatie afgeschermd, maar ik neem aan dat het in de Everdingse uiterwaard was).
- Heel verrassend werd de **gekraagde roodstaart** op zeker achttien plekken waargenomen in 2021, waarvan zeven keer ook zingend en/of een paartje in broedbiotoop.
- De **gele kwikstaart** behaalde het niet eerder vastgestelde recordaantal van 231 waargenomen exemplaren in 36 kilometerhokken. In de zomermaanden werden bovendien ook nog op twaalf plaatsen in het gebied gele kwikstaarten geregistreerd al dan niet met broedindicatie of jongen.
- De **noordse kwikstaarten** (ca. vijftien exemplaren) trokken wat later door, vanaf 30 april - de vroegste waarnemingsdatum hier ooit - en gedurende de twee weken daarna.
- Aankomstdata van eerstelingen gemeld in april: **boompieper**, **grasmus** (vroegste datum ooit bij ons) en **gekraagde roodstaart** 3 april, **sprinkhaanzanger** 15 april, **tuinfluiter** 17 april, **grouwe vliegenvanger** en **koekoek** 20 april, **braamsluiper** 21 april, **gierzwaluw** en **nachtegaal** 22 april. De laatste zong daarna nog op zeker acht plaatsen tussen Lek en Linge. Ik mocht mij gelukkig prijzen dat een daarvan in en om onze eigen tuin in Acquoy was, waar nachtelijk gezongen werd van 24 april tot 18 mei (slapeloze nachten dus). Het eerste **paapje** was er op 25 april.

*Oehoe, 28 mei Schoonrewoerd, Polder Kortgerecht.
Foto waarneming.nl - R.J. Ponsen.*

*Wielewaal, 30 mei, Zandput Rietveldseweg.
Foto waarneming.nl - Marja van Bruggen.*

*Vale Gier, 18 juni,
Parijsch.
Foto waarneming.nl -
B. Drost.*

*Woudaap,
4 juli Everdingen Uiter-
waard.
Foto waarneming.nl -
Hetty en Johan Janssen.*

Mei

Een 'luidruchtige groep' van zeven **zwartkopmeeuwen** vloog over Voorkoop (Tom Zeegers, 2 mei). Die mogen bij mij ook wel lawaai komen maken. • Op 5 mei zat een **krombekstrandloper** in winterkleed in de uiterwaard bij Everdingen. In het najaar nogmaals daar gezien. • Een **steenloper** verwacht je niet zo snel in het binnenland, maar er pleisterde er weer eens een in de Everdingerwaarden, van 5-7 mei. • Een **kleine strandloper** foerageerde op 6 mei ook aldaar (en werd weer gezien op 8 en 9 september). • Op 7 mei ook nog twee **kanoetstrandlopers**, die zijn nu bijna jaarlijks terugkerende gasten (Hetty en Johan Janssen). • Terwijl de zwarte wouw eind april piekte, kwamen de **rode wouwen** in de loop van mei los (vijftien exemplaren op vijftien plaatsen gezien). • De **kleine bonte specht** werd in het verslagjaar - vooral deze maand - op maar liefst negen plekken gespot, ook buiten de bekende plaatsen als Regulieren en Driftsteeg. • Voor het tweede achtereenvolgende jaar konden er **bijeneters** worden bijgeschreven, nog wel tot tweemaal toe door dezelfde waarnemer(s), een op 9 mei en twee exemplaren op 29 mei (Hetty en Johan Janssen). • Gelukkig werden ook dit jaar nog zingende **zomertortels** vastgesteld: op 11 mei (langs de Linge bij Rhenoy door Han Sloots) en op 18 mei (aan de Julianalaan door Dirk van Opheusden). • Over de fameuze **krekelzanger** die op 15 mei tijdens de Big Day werd ontdekt in de Regulieren is al het nodige geschreven in Hak-al 2021-3. De pulserende ratel van deze nieuwe soort voor het gebied werd nog gehoord tot en met 24 mei. • De vijfde waarneming van een **middelste bonte specht** in onze regio door Gerritjan Klop was nota bene in de bebouwde kom van Culemborg (Eva Lanxmeer, 22 mei). Echt voet aan de grond krijgt deze soort niet in het riviereengebied. • Voor het eerst werd in nwc. waarneming.nl een **oehoe** ingevoerd. De vogel vloog volgens R.J. Ponsen al tien dagen rond bij het Wiel van Bassa bij Schoonrewoerd. De uil was niet geringd, maar aangezien de verder gezonde vogel op 28 mei met een schepnet gevangen kon worden, mag getwijfeld worden aan de wildheid. • De balts en paring van een paartje **slechtvalken** nabij de spoorbrug duidde op een mogelijk broedgeval. • Aankomstdatum van de **wielewaal** was op 2 mei. • De eerste bosrietzanger was er pas op 12 mei (in de drie voorgaande

jaren eind april). • De spotvogel arriveerde 1 mei, wat tamelijk vroeg is.

Juni

Sensatie op 18 juni : een groep van acht **vale gieren** vloog hoog boven Parijsch en Eva-Lanxmeer (tuinsoort voor Gerritjan Klop). In de twee dagen daarna werden nog enkele achterblijvende vogels ten zuiden van Culemborg gezien. • Op drie plaatsen werden deze maand roepende **kwartels** gehoord. • Een adulte **kwak** werd door meerdere vogelaars van 22 tot 24 juni geobserveerd bij Fort Everdingen. In andere maanden betrof het enkele adulten en juvenielen langs de Linge, waarvan een jong dier mijn eigen steiger als rustplaats uitkoos (en daarmee als tuinsoort kon worden meegeteld). Kwakken worden in gevangenschap gehouden in dierenpark De Paaij bij Beesd, en niet geringde vogels houden zich daar in de buurt op. Er is daarom wat discussie of dit wel wilde vogels zijn, ook al zijn ze niet geringd.

Juli

Groot ornithologisch nieuws was de **dwergaalscholver** die Everdingen bezocht van 1 tot 4 juli. Over deze nieuwe soort voor deze contreien en meest gefotografeerde vogel van 2021 kon je lezen in Hak-al 2021-3. • Kort maar hevig riep van 4 tot 7 juli een man **woudaap** vanuit het riet in de Everdingerwaard. • **Krooneenden** die vorig jaar voor het eerst succesvol genesteld hebben en jongen grootgebracht, waren ook gedurende een groot deel van 2021 aanwezig in de westelijke uiterwaarden en op de Lek. In juli werden zelfs zeven krooneenden bij elkaar gezien, maar er zijn geen pullen waargenomen. • Dit jaar was sprake van een recordaantal waarnemingen van **wespendieven**: 49 exemplaren in 24 kilometerhokken. In juli concentreerden de (broedverdachte) waarnemingen zich net als vorig jaar vooral in het Beesdse Lage Veld. Hoogtepunt was een groep van acht thermiekende wespndieven die vervolgens neerstreken in een bos in Korte Hoeven op 5 augustus (Bas Engels). In augustus en september was verder sprake van sterke doortrek.

Vogel-highlights in 2021

*Visarend,
10 september Everdingen Uiterwaard.
Foto waarneming.nl -
Hetty en Johan Janssen.*

*Zeearend, 16 april, Redichemse waard.
Foto waarneming.nl- Paul van Veen.*

*Jan-van-gent, 26 september, Redichemse Waard.
Foto waarneming.nl - Paul van Veen.*

*Brilduiker, 22 november, Everdingen Uiterwaard.
Foto waarneming.nl - Hetty en Johan Janssen.*

Augustus

Bijna elk jaar hebben we wel een **draaihals** op doortrek in het gebied, dit keer werd Peter van Horssen verrast door een draaihals die opvloog van de Platteweg in de Regulieren op 13 augustus. • 29 augustus: een jonge **noordse stern** vloog en viste even samen met wat visdieven bij Werk aan 't Spoel, tot genoegen van Daniel Beuker.

September

De enige **roodpootvalk** van 2021, een mannetje, vloog op 7 september naar het zuiden bij Everdingen en werd waargenomen door Marcel Kok. • Tweemaal deze maand zagen vogelaars een **zilverplevier** over de Lek naar het westen vliegen. • Dat deden ook drie **rosse grutto's** op 12 september. • Het was een wat minder **visarend**-jaar, maar toch nog vijftien exemplaren (34 waarnemingen), hoofdzakelijk deze maand in de Lek-zone. • Op 26 september vloog de tweede **jan-van-gent** ooit langs trektelpost Redichemse Waard naar het zuidwesten. De gelukkige waarnemer Paul van Veen maakte een fotoverslag in Hak-al 2021-4. • Met uitzondering van 2020 is het **porseleinhoen** vanaf 2017 elk jaar gesignaleerd. Dit jaar was dat weer in de Everdingerwaarden van 27 tot 29 september. Op dezelfde plek in mei werd vermoedelijk een roepend exemplaar gehoord.

Oktober

We kijken al niet eens meer erg op van een **zeearend** in deze buurt: 30 waarnemingen dit jaar in 16 kilometerhokken. • Van de **kraanvogel** staan in onze regio vier waarnemingen in februari en in oktober van in totaal 42 vogels beschreven in waarneming.nl. Mij lukt het al jaren niet om kraanvogels te zien. • De **koereiger** lijkt bezig met een opmars naar het noorden en ook hier komen we de soort vaker tegen. Ongekend is echter het aantal van twaalf koereigers dat Bas Engels en Eirik Kersten op 4 oktober vanaf telpost Werk aan 't Spoel in de Steenwaard zagen landen, vermoedelijk op een slaapplek met grote zilverreigers en blauwe reigers. In december nog één koereiger bij Fort Honswijk. Verder zwierf er een koereiger in de omgeving van Ridderslag bij Beesd. Nota bene: dierenpark De Paaij daar in de buurt herbergt ook een flinke populatie koereigers in gevangenschap... • Een korte doortrekplek van **zwarte mezen** was

in deze maand waarneembaar, waaronder zeven stuks zuidwest vliegend in Voorkoop (Tom Zeegers). • Van **casarca's** in het gebied kun je je afvragen of het geen nazaten zijn van ontsnapte vogels. Er is sprake van een toenemende trend. Het ging dit jaar steeds om een of twee exemplaren in de uiterwaarden en een reeds lang pleisterend exemplaar bij Asperen. Een mooi groepje van zeven casarca's vloog over op 4 oktober (Nanne Nauta).

November

Voor het tweede achtereenvolgende jaar werd de hier zeldzame **sneeuwgorz** waargenomen, namelijk aan de Rommersteeg op 14 november door Juke Altenburg. • Net als de voorgaande jaren had ook 2021 zijn **Europese kanarie**, die bovendien mooi voor de fotografen ging zitten op 15 november bij Fort Everdingen.

December

Een achttal waarnemingen van pleisterende en vliegende individuen van de alhier schaarse **kleine rietgans**, verspreid over verschillende plaatsen in het gebied. • Dit jaar het laagste aantal waargenomen exemplaren van de **matkop** sinds jaren (14), hoofdzakelijk in de Regulieren. Het is lastig om trends aan te geven in waarneming.nl omdat er steeds meer waarnemers zijn en er geen sprake is van systematisch tellen. Maar als je een constante afname ziet in het aantal waarnemingen is er wel wat aan de hand. • De laatste jaren komen we stevast wel een keer de **middelste zaagbek** tegen. Een mannetje zwom op 19 december op de Lek bij de Redichemse waard (Sander Bertens). • Elk jaar groeit het aantal waarnemingen van **waterpiepers** in de regio. Dit jaar ging het om 106 exemplaren in 27 km-hokken. In een enkel geval zelfs groepen van twintig exemplaren in de Everdingerwaard en in de Regulieren in december. • **Brilduikers** werden meer dan normaal gezien tijdens de vorstival in februari. Meestal zijn het enkele exemplaren op de Lek, dus de groep van dertien brilduikers op 31 december in de Steenwaard is hier uitzonderlijk. • Aanzienlijke aantallen pleisterende **kolganzen** in 2021, vooral in deze laatste maand: zo zat bij de Regulieren een groep van 3200 exemplaren (Peter van Horssen). 🦆

Zoogdierenwerkgroep

door Johan de Kruif, fotografie Jurgen Geven

Net als vorig jaar zijn in 2021 de onderzoekjes naar muizen beperkt gebleven. Het vereist veel tijd om dit goed te kunnen doen. Daar is de groep nog te klein voor, mede gelet op de andere activiteiten. De werkgroep bestond dit jaar uit 5 à 6 actieve leden.

Rondom onze locatie De Steenuil werd een kort onderzoekje gedaan naar dagactieve muizen, waarna de vallen uiteindelijk gecontroleerd werden samen met de Jeugdgroep. Jurgen heeft voor de jeugd hierbij een leuke presentatie gegeven over muizen.

De onderzoeken met cameravallen op het ecoduct zijn wel doorgegaan. De eerder waargenomen dassen in het gebied werden na medio 2020 niet meer waargenomen. Onduidelijk is of zij zich verplaatst hebben of zijn omgekomen (jacht/verkeer). In het gebied hadden we wel frequente beelden van bunzing, boommarter, wezel, vos en reeën. Ook werden er weer egels gezien, wat mede een teken is dat er geen dassen meer zijn. Dassen zijn de vijand van egels.

Dassenburcht

Op verzoek van Staatsbosbeheer zijn we ook doorgegaan met de monitoring bij een dassenburcht in Maurik; hier werden diverse jongen geboren. Door de nabijheid van een drukke weg, vond eerder een dassenvrouwtje de dood na een aanrijding. Er zijn veel contacten geweest met de provincie om deze plek veiliger te maken door afscherming. Er is inmiddels wel toegezegd dat er iets gaat gebeuren, maar de ambtelijke molens draaien erg langzaam. Omdat er ook een burcht is aangetroffen bij een nabijgelegen bos, gaan we dit jaar ook daar camera's plaatsen.

Struikrover

Voor het Geldersch Landschap werd in de Regulieren met zogenaamde struikrovers (een cameraval in een buis geplaatst met lokstoffen, zoals o.a. sardientjes) onderzoek gedaan naar kleine marterachtigen. Dit leidde tot waarneming van o.a. wezel en boommarter. Helaas leidde een interne communicatiestoornis bij het Geldersch Landschap tot het stukmaaien van een struikrover. Gelukkig heeft men de schade vergoed.

Jurgen organiseerde voor de werkgroep eind november een interessante presentatie over de resultaten.

Ook komend jaar willen we in ieder geval doorgaan met de

1 Bruine rat, 2 wezel, 3 egel, 4 reebok

onderzoeken met wildcamera's op het ecoduct en in Maurik. De struikrovers willen we op een locatie langs de Diefdijk plaatsen. Hier zijn ooit waarnemingen gedaan van hermelijnen. Tegenwoordig een behoorlijk zeldzame soort.

De werkgroep draait nog steeds op een klein aantal enthousiaste leden, zou je het leuk vinden om eens mee te gaan of mee te helpen met de onderzoekjes, neem contact op met Jurgen Geven via zoogdierencoor@nvw.nl.

Waar komt die naam vandaan?

Vogelnamen-kwisje

door Ellen Geleedst, fotografie Paul van Veen

Wat is de overeenkomst tussen de appelvink en de braamsluiper?

Bij ons thuis is de overeenkomst vooral dat ze beide een naam hebben met iets van fruit erin. Evenals de mandarijneend en de citroenkwikstaart trouwens.

Bij het avondeten vertelt onze puberzoon niet graag zelf iets. Vooral niet over school, of hoe het in het algemeen met hem gaat. Dat is een klassiek puberzonen-dingetje, begrijp ik van mensen om mij heen. Vaak lost hij dat op door aan mij te vragen om over mijn dag te vertellen. Een wereld van spellingregels, grappige kleuteruitspraken en vooral incidenten bij mijn pleinwacht zijn voor hem altijd aantrekkelijker dan zelf te moeten praten. Ik kan uren praten. Om mij heen hoor ik dat dit een klassiek vrouwen-dingetje is.

Maar als ik niet gewerkt heb, dan is de vraag direct nadat het 'amen' geklonken heeft: "Vogelnamen-kwisje?" Dan kiezen we vaak een beginletter, maar soms ook een thema als 'fruit' of 'aardrijkskundige namen'. We zijn inmiddels enorm getraind mag ik wel zeggen. Bij de 'm' komen echt niet alleen een merel of matkop langs, maar ook het Madeirastormvogeltje en de Moabmus.

Stiekem

Toch is dat fruit niet alleen de overeenkomst tussen appelvink en de braamsluiper. Beide komen gewoon in onze streken voor, maar toch is het bepaald geen vanzelfsprekendheid dat je er eentje te zien krijgt. Het zijn stiekeme sluipers, allebei. De braamsluiper overwintert hier niet en komt pas weer naar de Betuwe als de struiken blad hebben gekregen. Zien doe je ze zelden, maar gelukkig heeft het beestje een kenmerkend geluid. Zelfs voor een ongeofende vogelaar is dat geluidje herkenbaar: het mitrailleurkje.

Lastiger is het met de soort waar ik het vandaag vooral over wil hebben: de appelvink. Hoewel deze vogels behalve als broedvogel ook op de kale winterdag bij ons aanwezig zijn, zijn ze ongelooflijk stiekem. Hij maakt nauwelijks geluid en als hij dat al doet, wordt zijn geluid omschreven als 'onopvallend'. Dat helpt mij doorgaans niet echt verder. Daarnaast is zijn gedrag ook nog eens onopvallend. In deze tijd van het jaar scharrelt hij hoog in bomen met zaden, maar hij vliegt niet vrolijk door de boomkruinen. Hij stapt zoveel mogelijk van de ene tak over op de andere en verplaatst zich dus nauwelijks. Daardoor moet je toch erg goed je best doen om een achtergebleven dood blad hoog in een haagbeuk te onderscheiden van een appelvink. Maar... dat maakt het juist een geweldig leuke uitdaging!

Plantage

De appelvink is typisch een soort die in je eigen leefgebied zit, maar niet opvalt. Daarbij is hij ook nog eens erg mooi getekend (een mening) en de krachtpatser onder de vinken (een feit). Zeg nou zelf, kijkend naar de foto's: is het geen plaatje? En dat vliegt gewoon rond in de boomtoppen van onze Culemborgse Plantage. Om maar eens een hele geschikte plek te noemen om hem op te sporen. Op het moment van schrijven is het kerstvakantie en gaat echtgenoot

Paul het liefst meerdere keren per dag naar de Plantage. Zodra er een zonnetje doorbreekt wordt de fotorugzak gepakt om op zoek te gaan naar vuurgoudhaantjes, maar vooral naar appelvinken. En als er geen zonnetje is, maar een groot deel van de dag binnen is doorgebracht, ook dan is een rondje appelvinken zoeken even een verfrissend moment.

Ik ga regelmatig mee, want ook ik wil die appelvink graag eens zien, zo dicht bij huis. Helaas is het me tot op heden nooit gelukt. En dat met een ervaren vogelaar naast me! Toch blijf ik volhouden en ik kan iedereen uitdagen hetzelfde te doen. Toch een heerlijk rondje na weer een dagje beeldschermen, nietwaar? De meeste kans schijnt je te hebben in het paadje tussen de (verharde) Burgemeester Van Hooijtemalaan en zeg maar de Dresselhuysbank. Daar kun je in alle rust omhoogturen en met een verrekijker alle vermeende verdorde bladeren nader bestuderen. Wie weet, is er een keertje een appelvink bij.

Krachtpatser

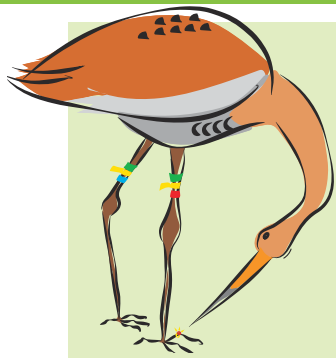
De appelvink is flink forser dan een gewone vink of ander familielid. Door zijn tekening wordt dit nog eens benadrukt; de website van de Vogelbescherming dicht hem zelfs een 'stierennek' toe. Dat is voor een vogel van maximaal 16 centimeter misschien wat royaal bemeten, maar fors is hij. En ook 'zijn daden benne groot'. Hij eet namelijk pitten en zaden, die hij zelf weet te kraken. Het vruchtvlies eet hij meestal niet op. Favoriet zijn naast zaden van de haagbeuk en Spaanse aak, ook de vruchtjes van de meidoorn (haagappels). Kijk, daar komt de appel om de hoek kijken, die zijn naam verklaart. Dus niet de gewone handappel als de elstar of de goudrenet, maar de meidoorn.

Betuwse boeren zijn overigens niet zo dol op de appelvink. Hoewel hij doorgaans niet aan de appels komt, is hij wel dol op kersen. Daarom wordt hij in sommige delen van Gelderland wel 'kersenvink' of 'kersenbijter' genoemd.

Vogelnamen-kwisje

Voor wie ook op een grijze winterdag een klein ommetje zoekt, is een zoektochtje door de Plantage misschien een leuke suggestie. En als het werkelijk niet droog wordt en de hele dag het licht buiten niet aangaat, is daar altijd nog de suggestie van een vogelnamen-kwisje. Ik weet nog een leuke: vogelnamen met maar één lettergreep. In ons land komen 18 vogels voor die een naam hebben met maar één lettergreep. De ene is wat zeldzamer dan de andere, maar er zit geen enkele vogel van het kaliber Moabmus bij (die waarschijnlijk weinig NVWC-leden ooit in hun leven gezien hebben of gaan zien). Sterker nog, van de 18 heb ik er 16 in Nederland gezien en slechts 2 alleen in Frankrijk. Succes! 🐦

Bij de poot Jaarverslag 2021

door Mario Huizinga

In bijgaande tabel een overzicht van mijn ringaflezingen in 2020 en 2021 binnen het NVWC- werkgebied, met een aantal opvallende verschillen. In 2021 heb ik veel grutto's af kunnen lezen in de Goilberdingerwaard. Die pleisterden in 2020 nog allemaal in de Everdingerwaard, en dat is officieel buiten het NVWC-werkgebied. In 2021 zijn de grutto's noodgedwongen verhuisd door het hoog water in februari, zie Hak-al 2021-3. Een Franse grutto heb ik maar liefst tien keer afgelezen in maart. Nummer twee op de lijst is Duitse ooievaar 5T211 die ik in 2021 zeven keer heb afgelezen. Voor foto en life history zie pagina 38. Verder valt op dat ik in 2021 meer geringde ganzen heb gezien. Dat werd vooral veroorzaakt door de winterse periode in februari 2021, waardoor meer ganzen die normaal noordelijker overwinteren, nu naar onze omgeving waren uitgeweken.

De leukste aflezing vond ik de geringde lepelaar, een vogel die als kind al tot mijn verbeelding sprak. Dat geeft mij een mooi excuus om wat dieper in te gaan op het onderzoek naar lepelaars met behulp van kleurringen.

(Zie foto lepelaar met life history hiernaast.)

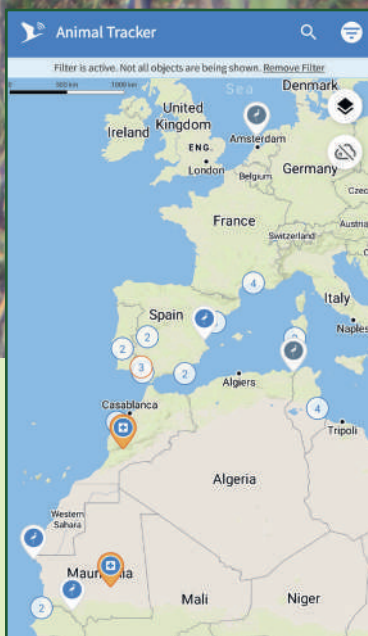
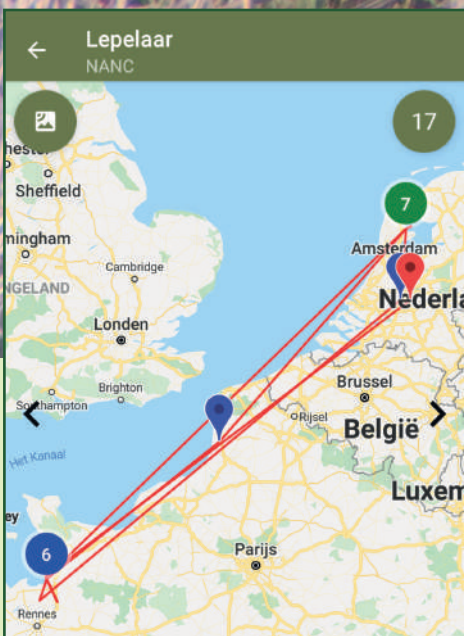
Op 17 april zag ik lepelaar NANC. NANC is in mei 2019 als jong geringd in de lepelaarskolonie bij Onderdijk aan de Noord-Hollandse IJsselmeerkust. Uit de life history blijkt dat NANC haar of zijn eerste twee winters aan de kust van Zuid Normandië is waargenomen. Maar omdat waarnemingen uit hartje winter ontbreken, kan het goed zijn dat NANC nog verder naar het zuiden is doorgevlogen.

Overwintering gezenderde lepelaars

De meeste lepelaars trokken in het najaar altijd ver naar het zuiden, tot in West-Afrika om te overwinteren (zie kaartje hier-naast). Maar dat is aan het veranderen, steeds meer lepelaars blijven in Zuid-Europa, Frankrijk of zelfs gewoon in Nederland. Bijgaand kaartje van de handige app Animal Tracker laat zien waar gezenderde lepelaars zich op 31 januari 2022 bevonden. Uit ringonderzoek blijkt steeds duidelijker dat vogels die overwinteren in Europa een grotere jaarlijkse overlevingskans hebben dan de doortrekkers naar Afrika. Er is jaarlijks een relatief grote sterfte tijdens de voorjaarsstrek in Afrika, waar lepelaars grote afstanden met forse tegenwind moeten overbruggen. Overwinteren in Nederland geeft uiteraard weer andere risico's, zoals een winterperiode met ijs. 🐦

Als je meer wil lezen over het onderzoek naar Nederlandse lepelaars, kan ik het boek 'Sinagote' van Theunis Piersma en anderen van harte aanbevelen. Het boek, met veel foto's en afbeeldingen, is erg leuk geschreven en leest als een roman, die het levensverhaal vertelt van de geringde en gezenderde lepelaar Sinagote. Of je pakt gewoon Hak-al 2018-4 erbij, met niet minder dan 3 artikelen over lepelaars door Jouke Altenburg.

	Individen 2020	Individen 2021	Ringaflezingen 2021	Geringd buiten Nederland
Brandgans	10	25	32	8 Rusland, 1 Duitsland
Grauwe Gans	4	1	3	1 Noorwegen
Grutto	0	44	110	1 Frankrijk, 1 Spanje
IJslandse Grutto	0	2	5	1 IJsland (2003), 1 Frankrijk
Kievit	0	1	1	
Kokmeeuw	7	8	15	5 Polen, 1 Finland, 1 Kroatië
Kolgans	14	23	29	2 Rusland
Lepelaar	0	1	1	
Ooievaar	18	17	32	4 Duitsland, 2 België
Scholekster	7	2	2	
Stormmeeuw	1	0	0	
Torenvalk	1	0	0	
Wintertaling	1	0	0	
Zilvermeeuw	2	2	2	1 Finland
Totale	65	126	232	30

Aha, op die manier!

Het verhaal achter de foto

door Arjan Brenkman

Graceful pitta Sumatra

Direct maar een disclaimer: ik vermoed dat niemand iets van mij kan leren over het onderwerp fotografie, ik zou niet eens kunnen vertellen wat een diafragma eigenlijk is. Nog niet afgehaakt? Dan neem ik je mee naar een aantal foto's die iets voor me betekenen, meestal gemaakt met mijn Nikon P900.

Van alle biotopen van de wereld vind ik de jungle het aller-mooist. En dan met name het bos dat je vindt als je wat hoger op gaat, met epifyten en baardmossen et cetera. Het blijkt voor mij echter één helse klus om de overweldigende schoonheid van de jungle in een foto te vangen. Maar over een plaatje van het Bwindi Ondoordingbare Bos op de grens van Oeganda, Rwanda en Congo ben ik wel tevreden. Het bos daar op een hoogte van ongeveer 1800m is de mooiste jungle die ik ooit heb gezien. En het barstte er van de diversiteit. Een van de bewoners van Bwindi is de berggorilla. In februari 2020, net voor de lockdown, heb ik met een vriend hier nog een vogelreis naartoe gemaakt en hebben we een uitstapje gedaan om ze te zoeken. Het oog in oog staan met deze naaste verwant van de mens is een van de bijzonderste wild-life ervaringen die je je kan voorstellen.

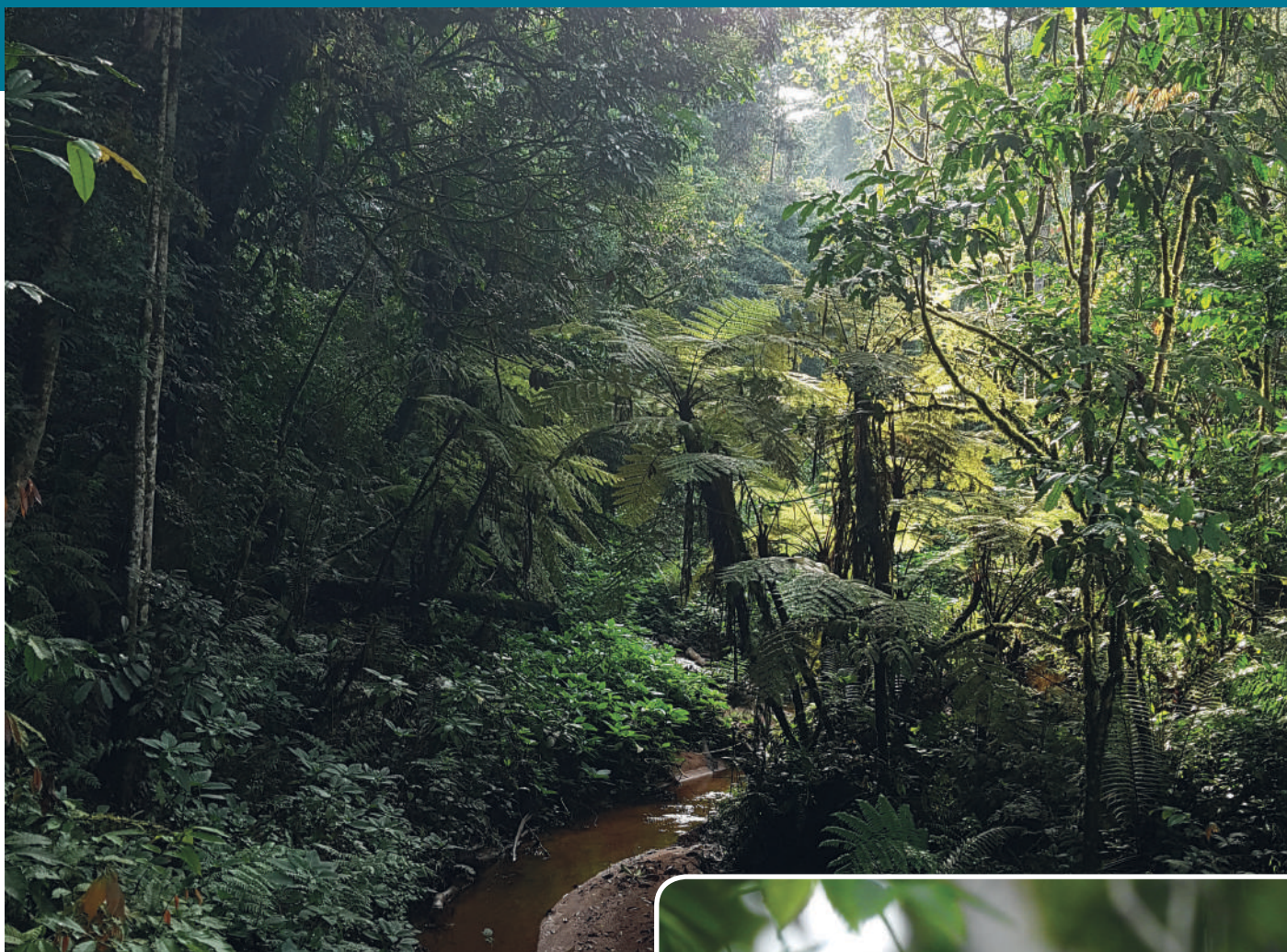
Het maken van verre reizen met als doel het vinden van speciale vogels is al twintig jaar een passie van me. Samen met een vriend ben ik specifiek op zoek naar pitta's. Deze tropische soorten hebben de meest spectaculaire kleuren en zijn daardoor meesterlijke verstoppers van de jungle. Vinden, laat staan fotograferen van deze soortgroep is een niet eenvoudig, maar één keer in Sumatra was het raak.

Bijdragen aan kennis

Alhoewel ik mijn best doe om er een mooie foto van te maken is het primaire doel voor mij meer het vastleggen van een herinnering en bijvoorbeeld ook om bepaalde kenmerken zichtbaar te krijgen of in de vorm van bewijs dat een vogel ergens voorkomt. Dat brengt me naar het voorjaar van 2019 naar Manus, een eiland van de Admiralty groep ten noorden van Papua. Waar? Ja, een plek waar nog niemand van Outlook of MS Teams heeft gehoord. Er woont een bijzondere pitta met een naam die heel wat impliceert: De *superb pitta* (geweldige pitta). Doordat we hem snel vonden, was er tijd voor het atol Tong, 2,5 uur varen met een plastic speedboot. Tong bleek synoniem voor tropisch paradijs met azuurblauw water, palmbomen, koraal en regenwoud. Een paar jaar ervoor was er een onbekende ijsvogel gevonden, en maakte ik een van de eerste foto's van deze nog niet beschreven (onder)soort die het meest weg heeft van de Melanesian kingfisher. De toekomst zal uitwijzen wat het is!

Dichtbij

Je hoeft overigens niet ver weg om een bijzondere foto te maken, dan kan al in de tuin. In april vorig jaar was ik met mijn zoontje ergens op de Veluwe waar we uitkeken op een glooiend grasland omgeven door bos met een paar edelherten. Omdat deze wat in beweging kwamen scande ik over het veld toen daar plotseling Bor opstond ... Een vage foto, maar voor mij een heel bijzondere, met de adrenaline nog altijd voelbaar als ik de foto weer zie. 🐿

Gorilla female Rushhaga
Foto boven: Buhoma forest
Rechts: Melanesian kingfisher matthiae Tong
Daaronder: Bor de wolf

Jeugdgroep

door Winny Verdouw en Maartje van der Ploeg

Heel goed kijken waar de hagedissen zitten. Maartje van der Ploeg
Onder: hazelworm. Wikipedia.

Leo legt uit waar je op moet letten bij boomknoppen. Winny Verdouw
Onder: variabele dwergzuringwants.

Kijk eens wat er opgescheept is! Cees van Appeldoorn

De activiteiten binnen gingen door corona helaas niet door. Maar buiten gingen de activiteiten meestal wél door. Een aantal activiteiten werd echt goed bezocht en wat nieuwe leden sloten zich aan. Een hele leuke middag was in het Gat van Doorn. Een heerlijke middag in april. We vonden zomaar een aantal zandhagedissen. Ik was er nog nooit geweest. Een heel leuk terrein voor hagedissen en erg geschikt voor kinderen. Tweemaal hebben we met de schepnetten de Zump leeggescheept. En was er belangstelling van de Culemborgse Courant. In maart werd een knoppenpuzzeltocht in de Plantage opnieuw heel goed bezocht. Leuk dat een oud-jeugdlid Tijn een middag in de Ronde Haven met ons wantsen ging zoeken. In november waren er veel kinderen voor de muizen gekomen. Het is vaak behoorlijk spannend hoeveel kinderen er deel willen nemen aan een activiteit. We vragen mensen even door te geven als ze van plan zijn te komen. Maar het is natuurlijk prima als kinderen een vriendje of vriendinnetje meenemen. We hebben de middag gekozen omdat veel kinderen in de ochtend sporten. Avondactiviteiten hebben we steeds bij gebrek aan belangstelling moeten afzeggen. En nu in januari reeën spotten in de Regulieren, heel vroeg in de ochtend ging maar één stoer meisje mee. Dan moeten er veel kinderen naar de sport. Ook leuk en nuttig natuurlijk. Daar moeten we dan nog beter rekening mee houden. 🐿

Uilenballen pluizen en muizen vangen met de Jeugdgroep

door Winny Verdouw

 indelijk weer eens een activiteit binnen maar we gingen ook naar buiten. De Nestkastwerkgroep verzamelt voor ons de uilenballen die ze met het schoonmaken van de kasten soms vinden. Het is echt een prettige bezigheid om de ballen met een satéprikker uit elkaar te halen. De uil eet zijn prooi letterlijk met huid en haar op. De onverteerbare delen braakt hij weer uit. Je kan dan zien wat die uil op zijn menu heeft staan. Naast schilden van kevers vind je veel botjes. Dat zijn de resten van muizen. Hele kleine botjes zijn de werveltjes. En het leukst zijn de schedeltjes. Daar zitten de tandjes in. De puntige gebitjes zijn van de spitsmuizen, die zelf insecten eten. Die vind je er zo nu en dan tussen. Meestal zijn het knobbeltjes van de gewone muizen. We begonnen met de uilenballen uit elkaar te halen. Dat was even wennen. Het ziet er een beetje vies uit. Je kon de botjes op een kartonnetje plakken. Jurgan had ook nog iets bijzonders bij zich. Een flinke bak met volledige skeletten van muizen. Uilen verzamelen de gevangen muizen in de nestkast om later op te eten. Maar de uil was niet meer teruggekeerd in de kast. En de muizen waren niet opgegeten.

Na een poosje begon de zon te schijnen en werd het tijd om de muizenvallen te gaan controleren. Daarvoor had Jurgan twintig (!) muizenvallen de week daarvoor rond de Steenuil gezet. Iedere dag stopte hij er lekkere hapjes in. Brood met pindakaas en lekker hooi. De muizen probeerden, nieuwsgierig als ze zijn, daarvan te eten. En ze merkten dat het veilig was. En Jurgan ging elke dag de vallen weer bijvullen. Maar op zaterdagochtend zette hij de vallen op scherp. En ja toen werden de muizen tot hun schrik gevangen. Het was leuk en spannend de vallen te legen. En bij iedere muis klonk gejuich op. Er zaten drie rosse woelmuizen en één gewone bosmuis in. We konden ze goed bekijken in een bakje. Nog een heel zoektocht om alle vallen terug te vinden. Tot slot nog een beetje pluizen en toen was de middag alweer gauw om met een flinke groep van tien kinderen. 🐭

Dit blijft over van het menu van de uil.

Nestkastwerkgroep

door Cees van Appeldoorn

Door de coronacrisis zijn we in 2021 steeds in kleine groepjes (van twee, maximaal drie werkgroepleden) op stap geweest. Zo'n 80 nestkasten hebben we schoongemaakt en opgehangen. Het ophangen van kasten was gedeeltelijk omdat de kasten aan vervanging toe waren en gedeeltelijk op nieuwe locaties.

Torenvalken

Bij Kees de Raad is een nieuwe nestkast opgehangen aan een oude houten telefoonpaal. In Buren en Rijswijk zijn nieuwe nestkasten geplaatst.

Tijdens de controles vonden we nestbouw van kauwen. En ondanks een houtje in het midden van de nestkast is er toch een nijlgans in een van de kasten gaan broeden.

We hebben een nieuwe lange aluminiumstok gekocht; deze is stabiel en dan de vorige zodat de camera waarmee we controleren makkelijk te hanteren is.

In totaal hebben we zestien torenvalknesten gecontroleerd, waarvan er vier bezet waren door torenvalken en 1 door een nijlgans.

Bosuil

Bij Anneke Knobbout hebben we de nestkast aan de schuur twee jaar geleden marterproof gemaakt en dat heeft geholpen. We hebben een bosuivrouwje en een jonge bosuil geringd. Er lagen helaas ook drie koude eitjes. Op de Molenkade zijn een ring bij een vrouwje en een jonge bosuil gezet.

Op locatie in Culemborg Kooiweg Oost broedde een bosuil en de twee jonge bosuilen zijn uitgevlogen. Bij Winny Verdouw hebben we nieuwe nestkast opgehangen.

In totaal hebben we tien bosuilen nestkasten gecontroleerd, waarvan er drie bezet waren door bosuilen.

Tijdens de controles vonden we nestbouw van kauwen en hollen-duiven.

Kerkuilen

Op de locatie Pijssesweg Culemborg troffen we wel twee kerkuilen, maar geen broedsel, zoals vorig jaar.

In een van de nestkasten troffen we een broedende holenduif aan met naast haar/hem een dode kerkuil. Hierover hebben we een

e-mail gestuurd naar Griel Vogeltrekstation met een foto van de ring met nummer 5575955. In het rapport dat we daarna kregen, stond dat de uil 8 jaar oud was en was geringd in Ooij bij Nijmegen. Op een locatie in Leerdam Diefdijk hebben we in een hooischuur een nieuwe kast opgehangen.

In Rijswijk is helaas een nestkast leeggehaald door een marter, één jong is uitgevlogen, helaas zes eieren weg. We gaan deze nestkast marterproof maken met een tv-schotel.

Op de Kooijweg Oost troffen we een kerkuil in de nestkast aan, geen broedsel, wel veel uilenballen.

In totaal hebben we 27 kerkuilen nestkasten gecontroleerd, waarvan er twee bezet waren door bosuilen en vijf door kerkuilen.

Steenuilen

Op locatie in Everdingen is een nestkast ieder jaar bezet met broedende ouders. Dit jaar zijn er drie jongen geringd. De nestkast op deze locatie hebben we vernieuwd omdat de oude in zeer slechte staat was.

In Beusichem troffen we een broedende steenuil waarvan de drie jongen zijn uitgevlogen.

Op locatie in Geldermalsen troffen we een broedende steenuil met één jong en een dood jong.

In Buren hebben we een nieuwe nestkast op een andere plek geplaatst. De oude staat op een schuin dak en is moeilijk schoon te maken.

We kregen op 25 juni 2021 een mail dat op Hennisdijk Buren in het weiland een dode steenuil met ringnummer 3864711 was gevonden. De steenuil was geringd door Theo Boudewijn op 03-06-2021.

In Ravenswaaij troffen we een broedende steenuil met één jong dat is uitgevlogen.

In Rijswijk vonden we broedende ouders met vier jongen. Deze zijn geringd en uitgevlogen.

In totaal hebben we 28 steenuilen nestkasten gecontroleerd, waarvan er negen bezet waren door steenuilen.

Tijdens de controles vonden we ook mezen nesten.

Op 3 juni 2021 is Leo van der Kooij met Theo Boudewijn op stap geweest om uilen te ringen. In totaal werden 9 jonge steenuiltjes – twee keer 1 jong, één keer 3 jongen en één keer 4 jongen – geringd. Bij één kast bleken de jongen al uitgevlogen dus waren we te laat. Ook is er nog een volwassen vrouwje kerkuil geringd. In de kast zat een pas uitgekomen jong en lagen nog 6 eieren.

Aangetroffen jongen	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Torenvalken	20	11	15	4	13	7	8	27	22	6
Bosuilen	1		3				9	7	1	4
Kerkuilen	11	5	22		19		4	29	11	1
Steenuilen	2	4	4	15	12		10	18	21	14

Het broedresultaat voor het jaar 2021 is van alle gecontroleerde nestkasten veel minder geworden ten opzichte van 2020. 🦉

NVWC **Bijenbrigade Parkstrook**

Annette van Berkel

Wat is de Bijenbrigade Parkstrook?

De bijenbrigade bestaat uit een groepje mensen dat de gemeente ad hoc ondersteunt en adviseert bij het beheer ten behoeve van wilde bijen in de Parkstrook. Daar zit een flink aantal soorten wilde bijen met hun nesten en in het beheer van de strook wordt daar niet altijd rekening mee gehouden.

Activiteiten 2021

Door verandering in het maaibeheer naar gedeeltelijk gazonmaai en gedeeltelijk niet maaien langs het smalle pad en de schiereilandjes tussen Palster en Brede school is geen actie ondernomen. Aan de vijver bij sporthal Interweij is slechts 1 maal maaisel uit de oeverzone afgevoerd door het maaisel over het gazon te verspreiden. Hier is het tijdens de wekelijkse maaibeurt verhakseld en vervolgens opgenomen door de regenwormen.

De plekken die in 2020 niet gemaaid werden, zijn ook in 2021 niet gemaaid met als gevolg flinke verruiging. Er bloeiden behoorlijk wat grote ruigtekruiden zoals honingklaver, koninginnekruid, berenklauw, engelwortel en een enkele kattenstaart. Vooral de honingklaver was regelmatig doorgang belemmerend. Bovendien bestaat de kans dat door niets te doen de oeverdelen door minder aangename kruiden zoals haagwinde en grote brandnetel overgenomen worden (dat is op sommige stukken oever al gaande).

Gericht, gefaseerd maaibeheer om de bloemrijkdom te behouden of te verbeteren is wenselijk in de hele parkstrook. Overleg hierover met de gemeente is een van de wenselijke activiteiten voor 2022. 🐝

Aardhommel op kattenstaart.

Boven: Parkstrook afvoer maaisel in gazon.

Insectenwerkgroep

door Annette van Berkel en Kars Veling

De insectenwerkgroep is, ondanks alle beperkingen, zeer actief geweest in 2021. Inventarisaties, monitoring, excursies en vooral heerlijk genieten van die enorme soortenrijkdom. We zullen hier kort een aantal van die activiteiten beschrijven.

*Kaartje waarnemingen Tichelterrein 2021,
rood = vlinders, blauw = libellen, groen = sprinkhanen*

Tichelterrein Buren

Op verzoek van Staatsbosbeheer hebben veel leden van de Insectenwerkgroep meegewerkt aan een totale inventarisatie van dagvlinders, libellen en sprinkhanen op het Tichelterrein in Buren. En met succes want er zijn het afgelopen jaar meer dan 2200 dagvlinders, bijna 3000 libellen en ook bijna 200 sprinkhanen doorgegeven. Het Tichelterrein is dan ook een heel gevarieerd gebied en dat zie je terug in de vele waarnemingen. Het bruin zandoogje is de meest gemelde dagvlinder, de top drie bij de libellen was bloedrode heidelibel (371 ex.), blauwe breedscheenjuffer (416 ex.) en de absolute winnaar de variabele waterjuffer met meer dan 450 exemplaren. De inventarisatie van de sprinkhanen is nog niet volledig en daar zullen we dit jaar nog voor aan de slag gaan. Leuk is wel dat er 17 moerassprinkhanen zijn gezien, een Rode lijstsoort. In een van de komende Hak-als zullen we uitgebreid verslag doen van dit onderzoek.

Nachtvlinders

Inmiddels al vele jaren worden op drie locaties in Culemborg en drie in Tricht/Buurmalsen nachtvlinders geïnventariseerd met behulp van een lichtval. Ook in 2021 werden de vallen van februari tot en

met oktober gezet met een frequentie van eens in de week tot eens in de maand. Er werden in totaal zo'n 2500 nachtvlinders gevangen en op naam gebracht. Uiteraard werden zij daarna allemaal weer vrijgelaten. Per locatie werden in 2021 tussen 50 en 115 verschillende soorten aangetroffen.

Het gros van de vlinders was 'vaste klant', zoals de huismoeder, de gewone worteluil en de stofuilen, maar er waren ook soorten die nieuw waren voor de vanglocatie of zelfs voor ons werkgebied. Daar waren ook zeldzame of bedreigde soorten bij, zoals de zuidelijke bandspanner en de zuidelijke grasuil, beide zeldzame trekvlinders, en de gelijnde silene-uil en het lindeherculesje. Er waren ook bijzondere soorten bij die niet zo vaak gevangen worden, zoals het vlasbekuiltje en de witte hermelijnvlinder. De grote pijlstaarten, zoals pauwoogpijlstaart, groot avondrood en ligusterpijlstaart, worden altijd als bijzondere soorten ervaren.

Er wordt ook al jaren regelmatig met licht en laken gevangen, in 2021 weer eens op het Tichelterrein in Buren. We zijn er viermaal

Boven de zeldzame zuidelijke bandspanner. Karin Verspui.
Onder gelijnde silene-uil. Anja de Wit.
En lindeherculesje. Margreet de Nie.

Van boven naar onder: meikever op het laken,
kleine groenbandspanner op fluitenkruid en
wachtervlinder. Kars Veling.

geweest en hadden per avond 20 tot 40 vlinders, verdeeld over 20 tot 30 soorten. En behalve nachtvinders blijken ook hoornaars en meikevers door het licht te worden aangetrokken. Deze worden even tijdelijk in een potje bewaard, want ze zorgen voor een enorme storing op het laken 😊. Op het einde vonden we ook nog een vlinder die wel naar het licht was toegekomen, maar die niet op het laken zat. Een kleine groenbandspanner zat, net naast de lamp, te drinken op de volop bloeiende fluitenkruid.

Tijdens de Nationale Nachtvindernacht op 3 september, in de tuin van de Steenuil, kwamen zo'n 30 soorten op het laken af, waaronder hagedoornvlinder, saffraangouduil en gestreepte goudspanner. Een meer incidenteel toegepaste vangmethode, namelijk met smeer, werd diezelfde avond toegepast, met als vondsten braamvlinder en zwart weeskind.

Zwart weeskind tijdens Nationale Nachtvindernacht. Kars Veling.

Tijdens andere strooptochten in de Plantage en de Zump viel het aantal vlinders wat tegen, maar waar dat aan ligt, is moeilijk aan te geven. Wel zijn er in het najaar zwartvlekwinteruilen, wachtervlinders en bosbesuilen op het stroop afgekomen.

Ook zonder speciale middelen kunnen soms nachtvinders gezien worden. Dat geldt in het bijzonder voor de kleine wintervlinder die tegen boomstammen zit: zo vond Kars eind november in de Regulieren 375 kleine wintervlinders. En als je oplet, kun je ook in je tuin mooie nachtvinders tegenkomen, ook als rups. Zo zaten er in een tuin aan de Akkerwinde de rupsen van het vlasbekuiltje en de kompassla-uil.

Rups van het vlasbekuiltje. Kars Veling.

Jaarverslag 2021

Dagvlinders

In 2021 is het scheefbloemwitje heel regelmatig gezien in Culemborg. Deze soort is nog maar pas in Nederland maar er zijn er in onze omgeving tientallen gezien en ook is waargenomen dat ze zich voortplanten op scheefbloem, die heel regelmatig in de Culemborgse tuintjes staat.

Al vele jaren, sommige routes worden inmiddels al meer dan 30 jaar geteld, doen we mee aan het landelijke Meetnet vlinders. Er zijn vaste routes die van april tot eind september in principe wekelijks worden gelopen. Ook dit jaar gebeurde dat in de Zump, de Regulieren, op de Spoordijk, in de Baarsemwaard, in Lanxmeer en in de Leidsche Hoeven. Op de meeste routes waren de aantallen lager dan normaal. Alleen in september waren er veel vlinders in de routes. Over de resultaten van deze monitoringroutes kunnen we zo vier pagina's vullen, dus zullen we in een van de komende Hak-als daar meer aandacht aan besteden.

Hommelmonitoring

Sinds 2018 is er een landelijk meetnet hommels dat bestaat uit speciale hommelroutes en dagvlinderroutes waarop hommels geteld worden. In 2021 zijn in Culemborg door enkele dagvlinderroutetellers in 11 routes de hommels geteld. Opvallend dit jaar: in de route in de Zump had de vierkleurige koekoekshommel een 'lek'. Dat is een gezamenlijke baltsplaats waar mannetjes op koninginnen wachten om te paren.

Libellen

2021 is het jaar dat meerdere zuidelijke keizerlibellen zijn gezien en dat een koraaljuffer opdook in het werkgebied rondom Culemborg. Op de monitoringroute op het Tichelterrein in Buren werd een van deze vrij zeldzame zuidelijke keizerlibellen geteld op de monitoringroutes. Op deze routes zijn 19 libellensoorten gevonden tijdens tien bezoeken. Buiten de routes werden onder andere de smaragdlibell, de gaffelwaterjuffer, de vuurlibell en de plasrombout waargenomen.

In de Zump in Culemborg werden op de jufferoute, die vijfmaal is geteld, zeven libellensoorten waargenomen waaronder de vroege glazenmaker en de glassnijder. Bij twee poelen, die in 2018 zijn gegraven in het natuurontwikkelingsgebied de Leidsche Hoeven, zijn op monitoringroutes tienmaal libellen geteld. Dit leverde 22 libellensoorten op waaronder de koraaljuffer. Deze soort komt voor bij vennen en hoogveen en deze koraaljuffer is dus ver van de bekende populaties terechtgekomen.

Links scheefbloemwitje. Kars Veling.

Boven paring vierkleurige koekoekshommel op de 'lek' in de Zump. Annette van Berkel.

Onder vuurlibell Tichelterrein. Kars Veling.

Lezingen en publicaties

Anja en Rosina gaven ter gelegenheid van de Nationale Nachtvliedernacht een presentatie bij het Stroomhuis in Neerijnen. Bij de lezing in de Steenuil in oktober liet Kars vlinders uit Nederland en Frankrijk zien en Annette toonde een film over diverse witjes, vooral uit eigen tuin.

Ook in 2021 werden weer relatief veel insecten gepresenteerd in de fotorubriek van de NVWC-website. In de Tsjiepl!! kondigde Gijsje niet alleen insectenactiviteiten aan, maar deed ook verslag van waarnemingen en inventarisaties. Insecten kwamen in de Hak-al wat minder aan bod, met alleen het jaarverslag 2020. NVWC-leden publiceerden een overzicht van bijzondere insectenwaarnemingen in 2020, de vondst van een voor Culemborg nieuwe zweefvlieg, het krulhaarplatvoetje, en een jeugdactiviteit door Tijn over wantsen. In de Baarsemwaard is een speciale vliegenval gezet om de koeien daar te verlossen van lastige insecten zonder dat daarbij gif gebruikt wordt. We zullen deze proef op de voet volgen.

Appgroep insecten

Er is ook een appgroep actief waar mensen hun waarnemingen en ervaringen met insecten kunnen delen en deze wordt zeer intensief gebruikt. Daarop posten niet alleen de echte insectenfreaks, maar ook veel vogelaars (wegens gebrek aan vogels in de zomer) doen er volop aan mee. Behalve dat het erg leuk en zeer leerzaam is, komen er bij tijd en wijle ook erg mooie foto's langs. 🐛

Foto appgroep Annette van Berkel.

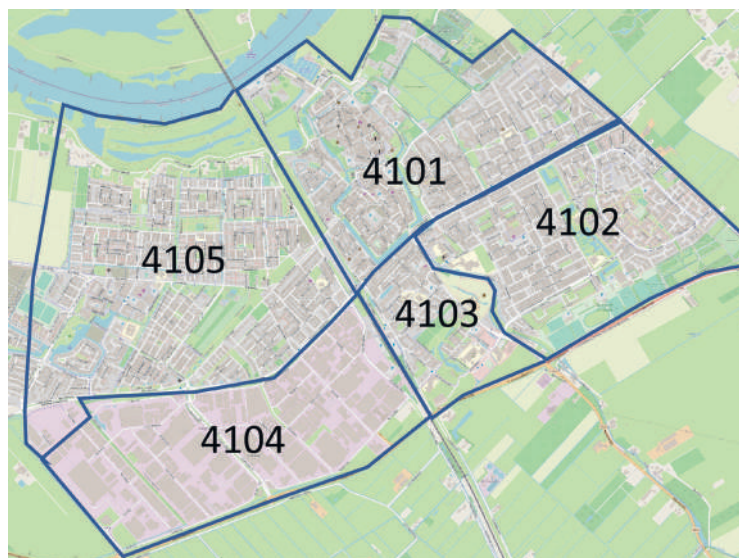

Vogels:

tellingen & onderzoek

*Samenstelling en tekst: Jouke Altenburg, foto's Jouke Altenburg, tenzij anders aangegeven.
met bijdragen van o.a. Annette van Berkel, Arjan Brenkman, Theo Boudewijn, Bas Engels, Peter van Horssen,
Mario Huizinga, Astrid Potiek en Han Sloots*

Hier tref je een bloemlezing aan van de vogeltellingen en -onderzoeken, die in 2021 werden gerealiseerd. Heb je belangstelling om eens te kijken of vogels tellen wat voor jou is? Je bent van harte uitgenodigd om contact op te nemen met de betreffende teller(s)!

Figuur 1: Indicatieve begrenzing van de Culemborgse MUS-tel-plots (postcodegebieden)

Links kolganzen en brandganzen, onder logo Jaar van de Merel.

BROEDVOGELS – Gebiedstellingen

Zump (Sovon – BMP-A) door Ruud Post, Kars Veling en Annette van Berkel

De Zump wordt (met enkele onderbrekingen) vanaf 1995 geteld. Tijdens de bezoeken van 2021 was het weer genieten van het ochtendvogelkoor en prachtige voorjaarskleuren. We telden 140 territoria verdeeld over 34 soorten. Wat viel er op in 2021? We zoomen in op de mezen.

De koolmezen hadden tien territoria, het hoogste aantal sinds 2011. Het gemiddelde over de afgelopen tien jaren was acht territoria. In de periode 1995 t/m 2000 lag het gemiddelde op 11 en telden we in piekjaren 14 territoria. Landelijk zijn de koolmezen sinds 1990 iets vooruitgegaan. In de Zump is dat niet het geval. Het lijkt erop dat het met de tuinen om de Zump te maken heeft. In de periode 1995 t/m 2000 was het gemiddeld aantal territoria in de aangrenzende tuinen zes. Voor de periode 2011 t/m 2021 waren dat er drie. De tuinen lijken als territorium voor koolmezen minder aantrekkelijk te zijn geworden.

De pimpelmezen hadden in 2021 vijf territoria. Het gemiddelde over de afgelopen tien jaar ligt op vier. Dat was in de periode 1995 t/m 2000 ook zo. Het aantal pimpelmeesterritoria is dus stabiel. De pimpelmees gaat landelijk licht vooruit.

De matkop telden we in 2011 voor het laatst. Daarna zijn er geen territoriale vogels meer waargenomen. Landelijk gaat deze soort hard achteruit.

De staartmees heeft sinds 1995 jaarlijks één territorium. Landelijk gaan ze flink achteruit. Gelukkig blijft de Zump blijkbaar nog geschikt broedgebied.

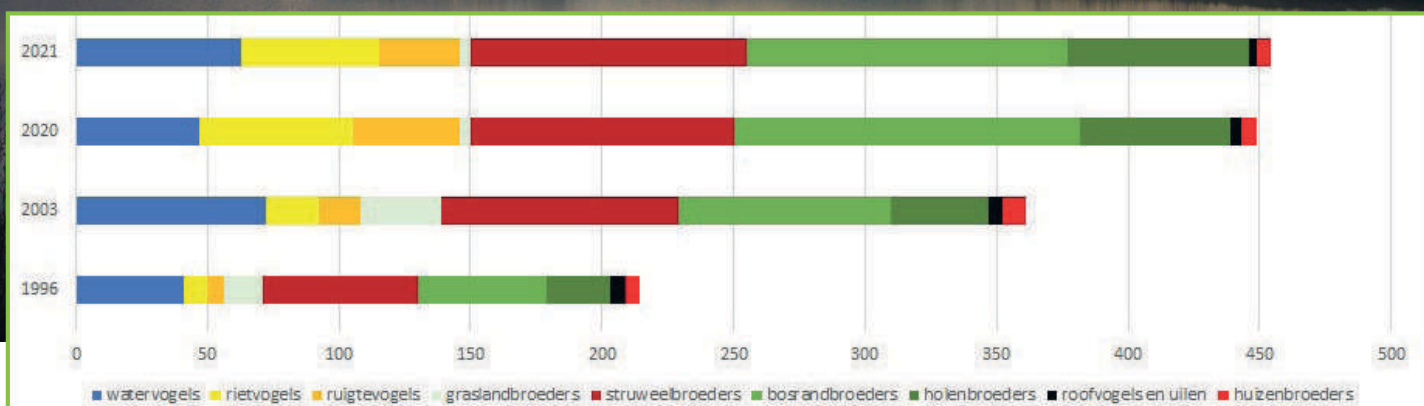
Stadsvogels (Sovon - MUS-telling) door Annette van Berkel (4101), Kars Veling (4102), Han Sloots en Charlotte Dirkx (4103), Ruud Post (4104) en Erwin 't Lam (4105)

In 2021 zijn weer alle postcodegebieden (figuur 1) van de Culemborgse bebouwde kom volgens de MUS-methode geteld. MUS staat voor Meetnet Urbane Soorten. Op vaste punten worden drie keer in het broedseizoen alle vogels genoteerd die het gebied gebruiken. Twee bezoeken zijn rond zonsopgang, het derde is een avondbezoek. Hieronder een impressie hoe het de gierzwaluw, merel en visdief in 2021 is vergaan.

De telresultaten van 2021 lieten een grote variatie in gierzwaluw-aantallen zien ten opzichte van het jaar ervoor. In plot 4105 waren de aantallen ongeveer gelijk. In 4101, 4102 en 4103 waren het er tweemaal zoveel en in 4104 waren het er een stuk minder. De variatie in telresultaten kan te maken hebben met het weer. Juist als het weer wisselvallig is, met een aantal koude en regenachtige dagen, vertrekken de adulte gierzwaluwen een dag of enkele dagen naar gebieden met beter weer, om daar te foerageren. De jongen kunnen namelijk enkele dagen zonder eten. De timing van het MUS-bezoek (tel je op een avond dat ze weg of net terug zijn) kan veel uitmaken voor de waargenomen aantallen. Met lange telreeksen haal je die 'ruis' eruit. Landelijk gaat de soort achteruit.

2022 is het Jaar van de Merel (zie www.sovon.nl/nl/content/jaar-van-de-merel) Hoe vergaat het de soort tot nu toe in Culemborg? In alle telgebieden vertoonde de soort afgelopen jaren een flinke dip. In 2021 is in drie plots echter herstel zichtbaar. Twee plots zitten nog in de dip. Oorzaken? Doe daarom in het Jaar van de Merel mee met het extra onderzoek!

De stad is niet direct de plek waar je meteen visdieven zou verwachten. Toch werden ze regelmatig in alle plots geteld. Ze foerageerden in de vele vijvers, grachten en waterpartijen in Culemborg. Alleen in plot 4104 - bedrijventerrein Pavijen - vlogen ze voornamelijk rond

Figuur 2: De ontwikkeling van het gesommeerde aantal territoria per ecologische groep op het Lekdijktraject van de spoordijk tot aan Fort Everdingen. Huizenbroeders excl. territoria voor huismus, spreeuw en boerenwaluw.

Foto boven: morgenstond heeft goud in de mond – ook voor broedvogeltellingen.

Rechts: ochtendsfeer tijdens de broedvogeltelling in de Zump. Kars Veling.

een dak, waarop ze waarschijnlijk broedden. Voor vogelliefhebbers die ook een MUS-plot willen tellen: Beusichem, Buren, Geldermalsen en Beesd zijn nog vacant.

Lekdijk: spoordijk tot Fort Everdingen (Sovon – BMP-A) door Jouke Altenburg

De vogelwerkgroep startte in 1996 met een broedvogeltelling over de Lekdijk om de effecten van de geplande dijkverzwaring op lange termijn periodiek te kunnen volgen. De telroute loopt over de Lekdijk; het telvak loopt tot 100 meter aan weerszijden. Na 2003 raakte het initiatief in het slop. Door het verplichte thuiswerken als gevolg van corona konden in 2020 en 2021 de drie secties tussen de spoordijk en Fort Everdingen worden geteld. Hierbij een eerste, verkennende uitwerking (figuur 2), waarbij de vogelsoorten zijn gegroepeerd naar broedhabitat.

De totale lengte van de staven maakt duidelijk dat het aantal territoria tussen 1996 en 2021 royaal is verdubbeld. De grootste verandering vond plaats tussen 1996 en 2003, het tijdvak met de herinrichting van de uiterwaarden ten behoeve van Ruimte voor de Rivier. Maar ook na 2003 nam het totaal aantal territoria nog met zo'n 20% toe.

De totalen voor jaren 2020 en 2021 verschillen nauwelijks van elkaar. Kijken we naar de ontwikkeling van het aantal territoria per categorie dan zien we echter wel degelijk verschuivingen tussen de laatste twee tellingen. Van de watervogels en de holenbroeders werden in 2021 beduidend meer territoria vastgesteld (toename >20%) dan in 2020. Ruigtevogels deden het minder goed (afname >20%). Voor rietvogels was de verandering in het aantal territoria niet groot (-10%), maar ook bij deze groep lijkt lokaal wat aan de hand. Het is

de bedoeling om de gegevens nader uit te werken voor het Hak-al themanummer Water, dat in de herfst van 2022 zal verschijnen.

BROEDVOGELS – Soortgerichte vogeltellingen

Patrijs door Erwin 't Lam

Patrijzen tellen is notoir moeilijk. De periode waarin de haantjes vocaal territoriaal zijn, varieert sterk tussen jaren, is zeer kort (gepaard) tot vrij kort (ongepaard) en voor het optimale 'teltijdvenster' in de ochtend- en avondschemering geldt dat evenzeer. Erwin 't Lam telt deze landelijk sterk afnemende soort niet systematisch, maar heeft er aan de westzijde van Culemborg wel een goed oog voor. Mede dankzij Erwins actieve opstelling paste de gemeente Culemborg in 2021 het maaibeheer van enkele braakliggende percelen op bedrijventerrein Pavijen aan. Daardoor bleef essentiële ruigte (= dekking en voedselbron) in de broedtijd, maar ook daarna, behouden. Alle lof voor Erwin en de gemeente Culemborg in deze!

Blauwe reiger (Sovon - kolonievogeltelling) door Han Sloots en Peter van Horsen

De reigerkolonie in de Beusichemsewaard aan het eind van de Lange Dreef kende wederom een lichte afname. Maar de dichte begroeiing kan de nauwkeurigheid van de telling parten spelen. Al sinds 2000 schommelt het aantal (zichtbare) nesten tussen de 20 en 25, met soms een uitschieter naar boven of beneden. In 2021 werden 18 nesten geteld (2020: 20). Een bijzonderheid was dat er gedurende korte tijd in de reigerkolonie op één of twee plaatsen lepelaars op een nest leken te zitten. Maar later werden die daar niet meer gezien.

Voor het tweede jaar op rij broedden er weer blauwe reigers in de Plantage. In 2021 werden er vier nesten geteld tegen drie in 2020. De kolonie op landgoed Mariënwaerd telde vier nesten. In het na-jaar werden in de Put van Buren de restanten van veertien blauwe reigernesten geteld.

Visdief (Sovon - kolonievogeltelling) door Jouke Altenburg

Het aantal visdiefparen op de bunker in de Goilberdingerwaard varieerde het laatste decennium tussen de 10 en 20. Er kwamen in 2021 veertien paren tot broeden. Er is geen indicatie van het broedsucces in 2021.

Steenuil (Sovon – soortgerichte BMP-telling) Polder Hoge en Lage Prijs door Jouke Altenburg

De polder Hoge en Lage Prijs (oppervlakte ca. 7,5 km²) tussen de Diefdijk en de Culemborgse bebouwde kom werd in 2009, 2010 en 2020 op territoriale steenuilen geteld. De telling werd in het vroege voorjaar van 2021 herhaald. Tijdens drie volledige telrondes (acht avonden) werden tien territoria vastgesteld. Vergelijkbaar met 2020, maar slechts de helft van tien jaar geleden. Ten minste 1 territorium (boomgaard Parijsch) betrof waarschijnlijk een alleenstaande man. In geen van de vier steenuilnestkasten in de directe omgeving van deze boomgaard werd een spoor van een broedpoging aangetroffen.

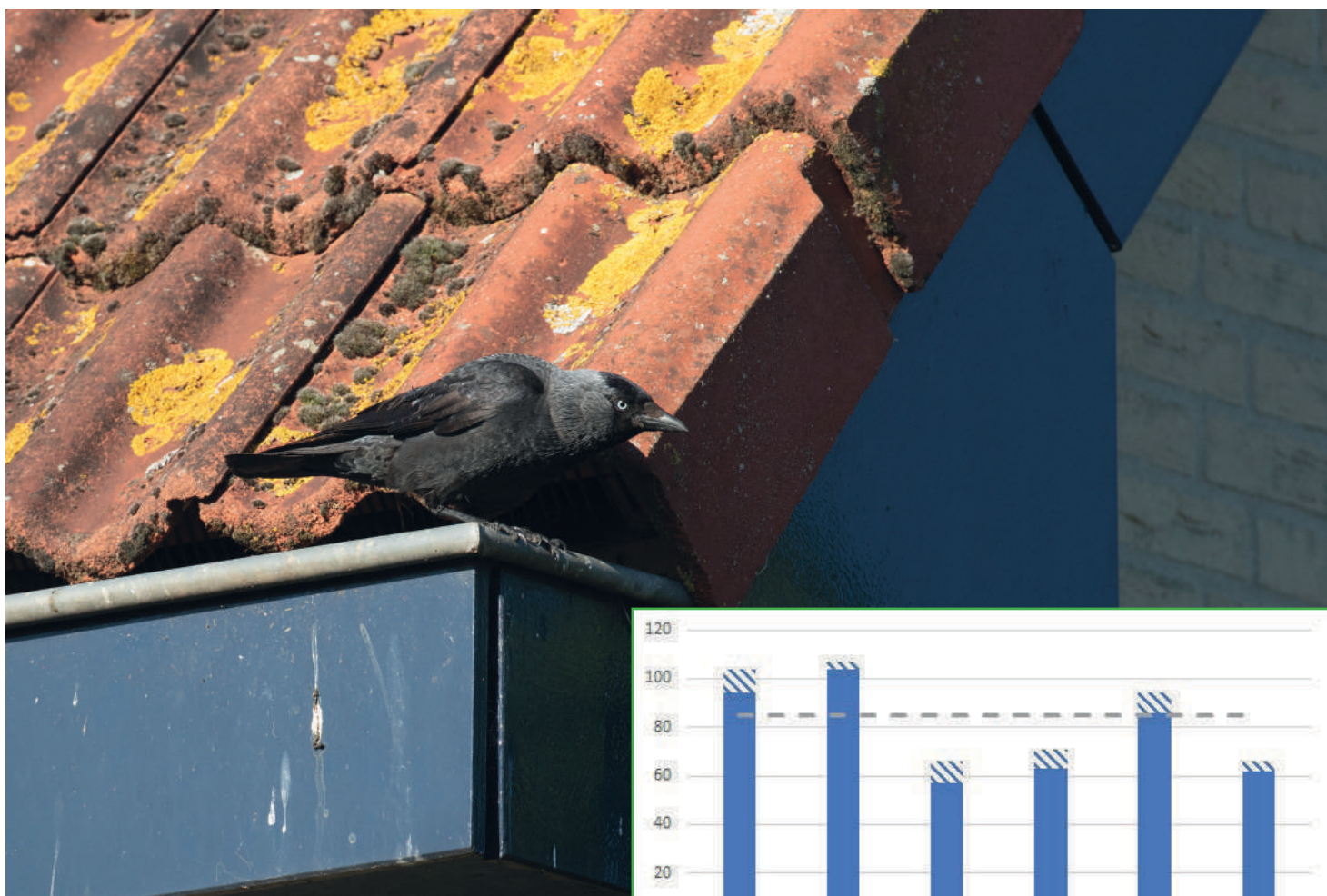
Hoe lang houdt de patrijs in de omgeving van Culemborg nog stand?

Roek (Sovon – kolonievogeltelling) door Han Sloots

Voor de roeken in de Culemborgse kolonies was 2021 een uitzonderlijk goed jaar. Werd de stijgende lijn in de aantallen koloniebroeders vorig jaar onderbroken door een afname in de getelde nesten, in 2021 ging het aantal broedparen door het dak. Hadden de luidruchtige kraaiachtigen een aanloopje nodig voor hun sprint van het afgelopen broedseizoen? De grootste toename vond plaats in de kolonie langs de N320 ter hoogte van Pavijen: 129 nesten tegen 76 in 2020! Opvallend genoeg juist de kolonie waar vorig jaar de grootste achteruitgang gezien werd. Maar ook de kolonies in Voorkoop met 24 nesten (2020: 14) en langs de Otto van Reesweg met 25 (2020: 17) namen sterk toe. De in 2020 ontstane kolonie in de Terweijdelaan handhaafde zich, terwijl een nieuwe kolonie van vier nesten ontdekt werd op het terrein van de kinderboerderij. Al met al bedroeg het totaal aantal getelde nesten een ongekende 212: een toename van ruim 50% (2020: 136). Ten opzichte van 2019 (151 nesten) bedroeg de toename toch altijd nog 40%. Landelijk en provinciaal doet de soort het echter niet goed: de trend is al jaren negatief. Het zwaartepunt in de verspreiding van de soort schuift westwaarts: de toename in Culemborg past in dat beeld.

Huiswaluw (Sovon - kolonievogeltelling) door Arjan Brenkman en Gerard Smit

In de vier bekende huiswaluwkolonies werden afgelopen zomer 130 bewoonde nesten geteld. Hiermee lijkt de stand wat te stabiliseren. We zagen wel enkele kleine veranderingen: de kolonie in het centrum rond kruispunt Goilberdingerstraat met de Heerenstraat nam verder af naar slechts zes nesten. Deze daling werd in 2007 reeds ingezet. De kolonie rond het Schoolhof bleef constant. De kolonie in de wijk Parijsch daalde licht, wat deels opgevangen werd door groei in 'Nieuw Parijsch' (omgeving Lokkershoek). Er was een nieuwe vestiging van vijf nesten langs de Rietveldseweg, die onder-

Kauwen (en eksters) proberen bedelende spreeuwenjongen uit de nesten onder de hoekpannen te bemachtigen.

deel lijkt te zijn van de kolonie 'Nieuw Parijsch'.

Neem je elders in het NVWC-werkgebied broedende huiszwaluwen waar? Geef dit dan a.u.b. door!

Arjan gaf tijdens de online Landelijke Vogelaarsdag van 27 november 2021 een goed bekeken presentatie over de ontwikkeling van de Culemborgse huiszwaluwstand, in het lezingenprogramma van de Nederlandse Ornithologische Unie.

Spreeuw – bewoonde nestentelling (eigen onderzoek) door Jouke Altenburg

Een deel van de wijk Parijsch herbergt een zeer hoge dichtheid aan broedende spreeuwen. Gebruik van de 'gewone' broedvogel-telmethode op basis van territoriaal gedrag resulteert dan in een onderschatting. Alternatief: het zoeken van bewoonde nesten¹. Maar, ook met een bewoonde nestentelling mis je altijd nestlocaties. Het gemiste aantal kan echter worden geschat met een jaarlijks proefondervindelijk vastgestelde trefkans. Voor 2021 indiceerden de 62 waarschijnlijke en zekere nestlocaties zo'n 66 territoria (figuur 3). Dat is onder gemiddeld, maar er is (nog) geen sprake van een significante trend.

Positief aan broedseizoen 2021 was de indruk dat bovengemiddeld veel paren een tweede broedpoging deden. Dat gebeurt alleen in jaren met een relatief vroeg legbegin². De optimale inventarisatieperiode voor het tweede legsel viel echter precies samen met de gezinsvakantie, waardoor er helaas geen nauwkeurige schatting van het aantal tweede broedsels kon worden gemaakt. Predatoren hebben inmiddels ook door dat er wat te halen valt bij de hoekpannen in de wijk. Kauwen en eksters probeerden in de broedtijd dagelijks bedelende nestjonge spreeuwen te pakken te krijgen (zie foto).

BROEDVOGELS – broedbiologisch (ring-)onderzoek

Steenuil (eigen onderzoek; gegevens naar Vogeltrekstation en Sovon) door Theo Boudewijn en Wim Stol

Dit in de weekenden uitgevoerde onderzoek loopt parallel met de activiteiten van de Nestkastwerkgroep, die door de week actief is. Uiteraard vindt er afstemming plaats.

In 2021 waren acht van de 31 nestkasten bezet door steenuilen, terwijl één paar naast de nestkast broedde. De gemiddelde legselgrootte was 4,18 ei (n=7). Het aantal uitgekomen eieren per gestart legsel bedroeg gemiddeld 3,3. Dit leverde 26 uitgevlogen jongen op: 2,9 jong per paar. Vooral de regenrijke meimaand drukte het broedresultaat, dat net wat lager uitkwam dan de 3,0 jongen per legsel in het topjaar 2019. Normaliter vindt er bij oudere jongen maar weinig sterfte plaats. In het nest gestorven jongen kunnen door het vrouwtje aan de nog levende jongen worden gevoerd. Zo werd op 12 juni in een nestkast aan de Oude Beesdseweg een poot met ring gevonden; restant van een op 29 mei geringd nestjong. Muizen zijn een profijtelijke prooi voor steenuilen, zeker in de jongentijd. In 2019 was er een groot muizenaanbod: er werden veel dode muizen als voedselvoorraad in de kasten aangetroffen. In 2020

Jaarverslag 2021

vonden we nauwelijks muizen in de kasten en in 2021 slechts een enkele. Gelukkig was het broedresultaat in 2021 veel beter dan het jaar ervoor, toen slechts 1,8 jong per legsel uitvloog. De nestjongen worden geringd. Daarmee krijgen we een indruk van hun overleving en zoektocht naar een eigen territorium. De sterfte na uitvliegen is echter aanzienlijk. Een jong, geringd op 10 mei 2020 aan de Oude Beesdseweg, werd in maart 2021 op 300 m afstand dood teruggevonden. Aan de Beusichemsedijk is een jong succesvol uitgevlogen, maar in augustus 2021 dood teruggevonden; één vleugel ontbrak. Gelukkig zijn er ook positieve berichten. Een in 2020 geboren jong, afkomstig uit een nestkast aan de Stokvisweg, is op 7 mei 2021 als broedvogel in Leersum aangetroffen: een afstand van hemelsbreed 18,5 km.

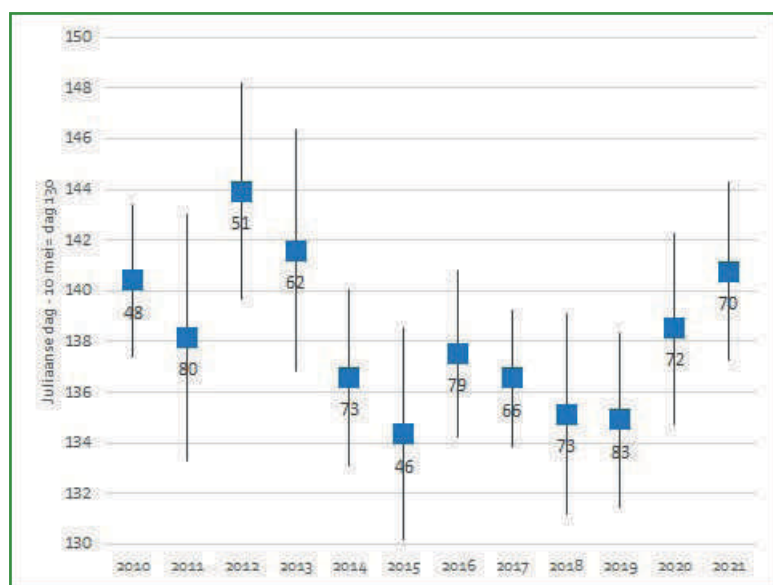
Boerenzwaluw (eigen onderzoek; gegevens naar Vogeltrekstation en Sovon) door Jouke Altenburg en Theo Boudewijn m.m.v. Wim Stol, Mark Collier, Alexander (van de Kinderboerderij) en Femke Jochems

Het in 2018 gestarte kleurringonderzoek maakt het mogelijk broedvogels individueel te volgen. In 2021 werden 40 gekleurde adulte vogels uit voorgaande jaren teruggezien. Deze jaarlijkse lokale overleving van 42% was beter dan die van 2019/2020 (37%), maar nog wel lager dan die van 2018/2019 (49%). De overleving wordt jaarlijks vooral bepaald door de weer- en foerageeromstandigheden in de Afrikaanse overwinteringsgebieden en tijdens de trek³. We vingen elf vogels terug, die we in 2020 als nestjong hadden geringd. Ons totaal aantal terugvangsten van als nestjong-geringde-vogels kwam daarmee op 69. De meeste nieuwe broedvogels vestigen zich niet op hun geboorte-erf.

In 2020 stelden we bij de familie Stol vast, dat een mannetje er gelijktijdig twee vrouwtjes op nahield en op beide nesten de

Het relatief koude en natte voorjaar was nauwelijks van invloed op het legbegin van de boerenzwaluwen in 2021.

Figuur 4: Gemiddelde startdatum (blokjes) van de eerste boerenzwaluwlegsels per jaar. De lijnen geven de gemiddelde spreiding van het legbegin binnen een jaar weer. Het getal is de omvang van de steekproef in dat jaar.

Wateroverlast treft steenuilen

Op landgoed De Geer broeden al vele jaren steenuilen. De nestkast is al wat ouder, maar de broedpogingen zijn over het algemeen succesvol. Bij de eerste controle op 5 mei 2021 was het vrouwtje aanwezig. Zij is in 2016 als jong geringd in Wijk bij Duurstede, maar broedt nu al meerdere jaren in Culemborg. Er lagen vier eieren en een huismus zonder kop in de kast. Op 28 mei werd de kast opnieuw bezocht. Het had de voorgaande dagen hard geregend. Het regenwater was via de boom in de kast terecht gekomen. De kast was van binnen nat en leeg. Kortom, het legsel leek mislukt. Echter, onder de nestboom lagen twee druipnatte jongen van 20 dagen oud. Op 10 meter afstand lag een nat, dood jong. De jongen waren dus door de wateroverlast de kast uit gevlucht. Later hebben ze geprobeerd weer in de kast terug te komen. Ondanks verwoede pogingen, op te maken aan de bloedsporen op de poten (zie foto), is dat helaas niet gelukt. We hebben de kast droog gemaakt, er nieuw strooisel in gedaan en de twee jongen vervolgens geringd en terug gezet.

Op 12 juni is kast opnieuw gecontroleerd; alleen het vrouwtje bleek aanwezig. We concludeerden dat de jongen het waarschijnlijk niet gered hadden. Maar tijdens de nestkast-schoonmaak-ronde van 7 augustus zat één van de geringde jongen in de kast! Het jong zag er zeer gezond uit. Vermoedelijk heeft hij/zij tijdens het bezoek van 12 juni als takkeling ergens in de nestboom verstopt gezeten. Helaas heeft het verhaal een droevig einde. Op 8 september 2021 werd het jong als verkeerslachtoffer gevonden aan de Beusichemsedijk; 123 dagen oud en 890 meter van de geboorteplek.

Dit steenuiljong had wonden aan de poten door de verwoede pogingen om de nestboom te beklimmen. Theo Boudewijn

jongen voerde. Dat 'voorbeeld' kreeg in 2021 verdere 'navolging'. In totaal registreerden we op vier onderzoekserven vijf gevallen van polygamie.

In vergelijking met de drie voorgaande lentes was het voorjaar in 2021 koud en nat. Toch valt uit figuur 4 op te maken dat het mindere weer niet veel invloed had op het gemiddelde legbegin. Dat was in 2021 maar twee dagen later dan b.v. in 2020, dat uitgesproken warm voorjaarsweer kende.

We volgden 138 nesten en ringden 381 nestjongen. Er vlogen in 2021 gemiddeld 2,65 jongen per gestart legsel uit. Dit is gemiddeld zo'n half jong per gestart legsel minder dan in de vier voorgaande jaren. Dat kwam o.a. door onderlinge vechtpartijen (1 erf) en nestpredatie door eksters (2 erven). Op ca. 140 gevolgde legsels scheelt een half jong aan broedresultaat zo'n zeventig uitgevlogen jongen. Maar, dan is het goed om te weten dat de jaarlijkse overleving van de uitgevlogen jongen en hun ouders een veel groter effect op de omvang van de broedpopulatie het jaar erop hebben, dan de jongenproductie op zich⁴. Ofwel, 'duimen' voor goede omstandigheden op trek en in Afrika!

NIET-BROEDVOGELS – Gebiedstellingen

Watervogeltelling Lekwaterwaarden (Sovon: maanden met een 'R'). Telgebied zuidzijde door Theo Boudewijn en Paul van Veen. Telgebied noordzijde door Astrid Potiek en Mark Collier of Bas Engels

De watervogeltellingen in het rivierengebied kennen een lange traditie. Sinds 1969 wordt er in het winterhalfjaar geteld⁵. Sinds de jaren negentig van de vorige eeuw tellen ook NVWC'ers mee. De gegevens worden gebruikt om het belang van gebieden voor watervogels aan te geven, populatieschattingen te maken en populatietrends te berekenen. De in onderstaande beschrijving vermelde aantallen zijn maxima.

Het telgebied ten zuiden van de Lek bestaat uit vijf telvakken, die sterk in karakter en aantallen vogels verschillen. Het oostelijkste telvak wordt begrensd door veerstoep Rijswijk en de zuidzijde van het Amsterdam-Rijnkanaal. Dit telvak is meestal goed voor grote aantallen nijlganzen. Dit jaar bleef de teller steken op 82 vogels, terwijl het er vorig jaar 430 waren. De scheepssteiger is altijd goed voor meeuwen, zoals Pontische meeuwen in november en december. Het tweede telvak, van het Amsterdam Rijnkanaal tot de parkeerplaats nabij de Schaarlijkse weg, is een van de vogelrijkere gebieden met veel ganzen. Dit jaar viel dat tegen: 249 grauwe ganzen en 229 brandganzen. Leuk was een groep van 25 wintertalingen. Het derde telvak loopt tot de Veerweg Beusichem. De uiterwaard achter de zomerdijk kent een intensief agrarisch grondgebruik, zodat de aantallen vogels vaak beperkt zijn. Opvallende krenten wa-

Grote zaagbekken op de Lek zijn een krent in de pap van elke watervogeltelling. Astrid Potiek

ren 21 wulpen in november en 566 brandganzen in december. Het vierde telvak, vanaf pont Beusichem tot aan de telpost Redichemse waard, was een van de leukere vakken: er zaten veel soorten eenden in de verschillende plassen, zoals smient (133), krakeend (111), kuifeend (18), wintertaling (171) en slobbeend (52). Van de telpost tot pont Culemborg was het meestal saai met lage aantallen vogels. Alleen op de geleidebootjes van de veerpont zaten vaak enkele tientallen meeuwen. De zandafgraving is potentieel een aantrekkelijk gebied voor vogels. Maar, vissers en zeeverkenner bezochten het gebied op dezelfde dag als wij, waardoor het vogels tellen meestal niet veel werk was.

Aan de noordkant van de Lek wordt geteld tussen pont Culemborg tot pont Beusichem. Dit gebied bestaat uit twee telvakken, met de grens direct ten westen van de Heulse waard. In beide vakken werden over het algemeen veel ganzen gezien. Een leuke decemberwaarneming waren zeven grote zaagbekken op de Lek, waarvan vier in 1 groep. Op de plas ten oosten van de weg naar de Culemborgse pont waren vaak honderden eenden te zien (kuifeend, smient, krakeend, wilde eend, wintertaling, slobbeend, tafeleend, pijlstaart), aangevuld met meerkoeten, ganzen, regelmatig knobbelzwanen en soms steltlopers. Zo hadden we in maart bij deze plas een bonte strandloper, twee grutto's en vijf tureluurs in beeld. In 2021 werden de hoogste aantallen vogels in februari gezien (2100 ind.). Dit kwam met name door grote groepen brandganzen. Opvallend genoeg zijn in het lopende telseizoen (2021-2022) de aantallen ganzen aan beide zijden van de Lek lager dan in voorgaande jaren. Verdere tellingen zullen moeten uitwijzen of de ganzen in dit gebied daadwerkelijk afgenomen zijn, of dat er sprake is van toeval.

Watervogeltelling Lage Veld en Regulieren - (Sovon) door Jouke Altenburg m.m.v. Erwin 't Lam

Het telseizoen van de maandelijkse watervogeltellingen loopt van september tot en met april. Dat zijn acht tellingen per seizoen, elk goed voor een fietstocht van ruim 40 km. Naast eenden, ganzen en zwanen noteren we ook roofvogels, steltlopers en moerasvogels, zoals de waterral.

Na drie winterseizoenen tellen tekenen de eerste patronen zich af. Grauwe gans en kolgans kunnen met honderden tot meer dan 1000 exemplaren in het gebied aanwezig zijn (figuur 5a en 5b). Uit de lengte van de 'fotobalken' voor de kolgans valt op te maken dat de aantallen per telling sterker variëren dan voor de grauwe gans. Begrijpelijk, want de grauwe gans is vooral standvogel; de kolgans is uitsluitend wintergast. De wintertemperaturen in landen ten oosten en noorden van Nederland zijn van grote invloed op de aantallen kolgansen, die in het Rivierengebied pleisteren. Is het elders kouder, dan zijn er meer bij ons aanwezig. Tenzij Koning Winter hier ook hard toeslaat, dan trekken ze weer verder naar het zuid(west)en.

De Aventuurse wetering is binnendijs een belangrijke 'natte as' voor overwinterende watervogels zoals smienten.

Figuur 5a en 5b: Gemiddelde maandelijks getelde aantallen van de vijf algemeenste eenden- en ganzensoorten in het gebied tussen de N320, A2, Rijksstraatweg en de Dwarssteeg/Oude Hoevense weg voor de winterseizoenen 2018/19, 2019/20 en 2020/21. De dunne lijnen (foutbalken) geven de gemiddelde variatie rond het gemiddelde maandelijks aantal weer.

De kraakeend is gemiddeld genomen in net wat lagere aantallen aanwezig dan de wilde eend. Maar de variatie in de maandelijks getelde aantallen is groter. Smienten zijn - als pure overwinteraars - de eerste en laatste telmaanden van elk winterhalfjaar niet aanwezig, wat hun maandgemiddelde voor elk telseizoen drukt. De gebiedsmaxima van deze mooie eenden soort vallen jaarlijks in januari en februari en kunnen oplopen tot boven de 250 stuks. De smienten verblijven in grote meerderheid op en rond de Aventuurse wetering, die midden door de gelijknamige, open, grazige polder loopt (zie foto linksboven).

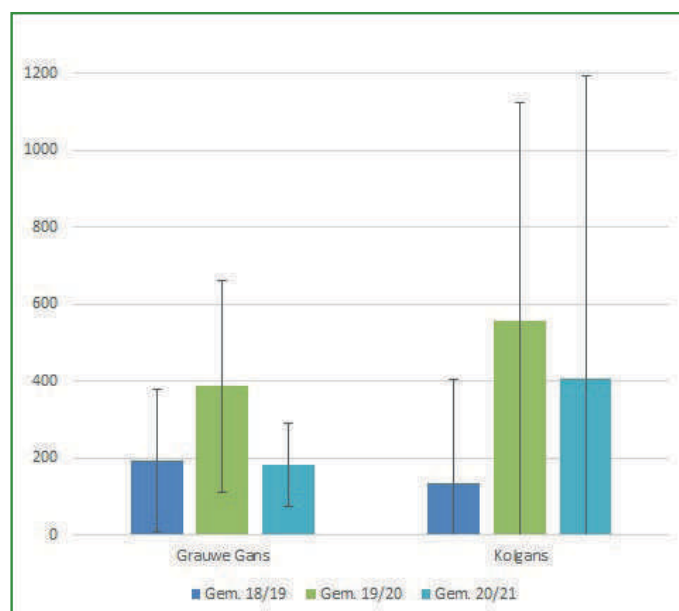
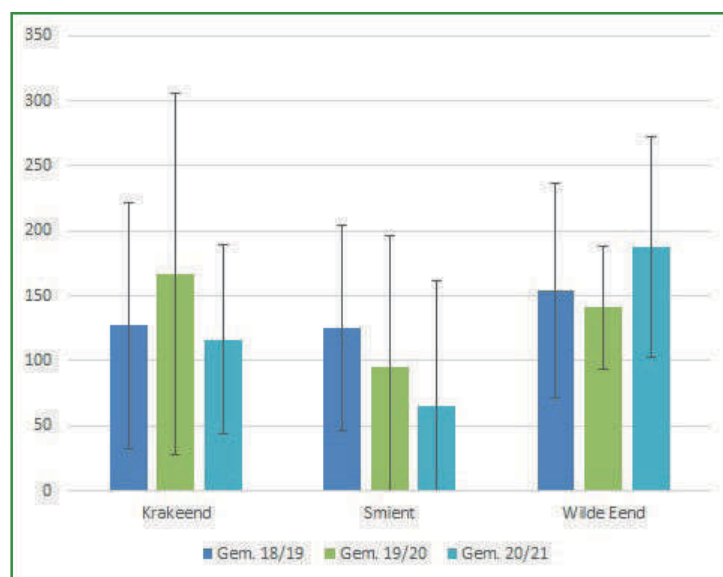
Midwintertelling Polder Hoge en Lage Prijs - (Sovon) door Jouke Altenburg

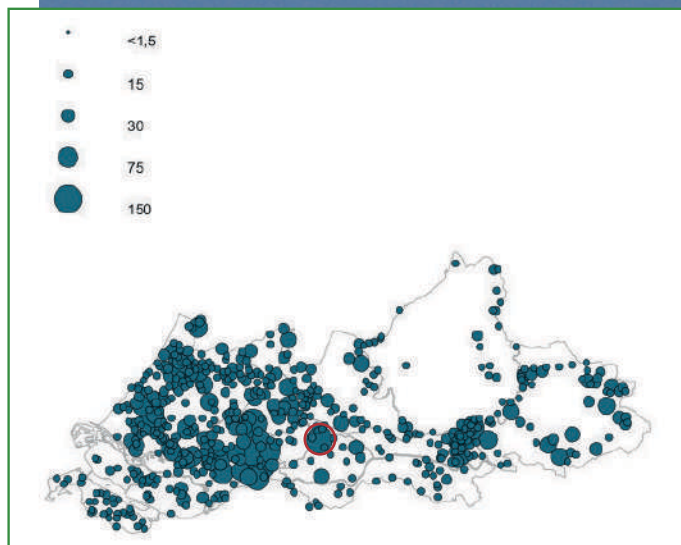
Tijdens de midwintertelling worden overwinterende watervogels, steltlopers en roofvogels geteld. Het winterse weer van begin 2021 zorgde voor flink hogere aantallen ganzen en eenden. Voor het waterhoen werd het recordaantal van 129 stuks genoteerd, veelal in de stad en op het bedrijventerrein. Figuur 6 laat zien dat in de West-Betuwe de bebouwde kom van Culemborg eruit springt, net als die van Geldermalsen en Buren. De bulk aan overwinterende waterhoentjes houdt zich 's winters echter duidelijk in de veenweidegebieden ten westen van de Betuwe op.

In totaal werden in de polder Hoge en Lage Prijs 2526 exx. van 26 soorten geteld. Roofvogels en grote zilvreigers waren er in 2021 een stuk minder dan het jaar ervoor. Het was afkicken na het goede (veld-)muizenjaar 2020. Mede door de inzet van derden werd het hele NVWC-werkgebied tijdens de midwintertelling 2020 geteld. Zo wordt de ter ziele gegane NVWC-winter-roofvogeltelling toch nog voortgezet.

PTT-telling Wintervogels (Sovon) door Peter van Horssen

Het gebied rond de Regulieren werd in 2021 voor het 26e jaar geteld; de telling leverde geen markante inzichten of bijzonderheden op.

Figuur 6: Verspreidingskaart van het waterhoen in de provincies Gelderland, Utrecht en Zuid-Holland tijdens de midwintertelling van 2021. Culemborg e.o. is rood omcirkeld. Bron: Sovon.

NIET-BROEDVOGELS – Trektellen

Trektellen 2021 - door Bas Engels m.m.v. Daniël Beuker, Eirik Kersten, Louis van Oort e.a.

Menig Betuwse vogelaar is inmiddels bekend met de 'nieuwe' tel-post Werk aan het Spoel, waar sinds het voorjaar van 2020 fanatiek migratie van vogels wordt geteld. Waar de ene vogelliefhebber rustig de resultaten van een ochtendje trektellen afwacht en de samenvatting, wellicht gefrustreerd, terugleest, staat de andere vogelaar vanaf de eerste week van het nieuwe jaar alweer te popelen om naar buiten te gaan en de post te bemannen. Zodoende ook in 2021, waar de tellers in totaal 244 uur vogels hebben geteld! Het telseizoen begon al vroeg in het jaar. In februari passeerden duizenden kolganzen, smienten, kieviten en veldleeuweriken. De krenten waren leuke aantallen toendrietangzen (314 ex.), kleine zwanen (109 ex.), pijlstaarten (117 ex.) en enkele blauwe kiekendieven. Deze hoge aantallen werden voornamelijk veroorzaakt door de tijdelijk koude weersomstandigheden met de nodige sneeuwval. Gedurende het hele voorjaar werden opmerkelijk veel bruine kiekendieven (108 ex.), kemphanen (172 ex.) en regenwulpen (473 ex.) over de telpost geteld. Enkele krenten in het voorjaar waren dwergmeeuwen, zwarte wouwen, een waterral en een drieteenstrandloper.

Tijdens het najaar zijn vele duizenden grauwe en kolganzen, houtduiven, boerenzwaluwen, gele kwikstaarten, graspiepers en vinken geteld. In totaal zijn meer dan 50.000 vogels de telpost gepasseerd! Opmerkelijk waren de hoge aantallen trekkende grote gele kwikstaarten. Op meerdere dagen zijn groepen van meer dan tien exemplaren geteld.

Het totaal van 111 exemplaren is een fantastisch binnenland record, vergelijkbaar met de 'beroemde' telposten langs de kust. Andere krenten van het najaar waren roerdomp, een mogelijke steppekiekendief, zilverplevier, grauwe vliegenvanger en twaalf koereigers boven de Steenwaard!

Ook in 2022 zal de Werk aan het Spoel telpost weer worden bemand. We kijken uit naar opnieuw fantastisch mooie soorten en aantallen.

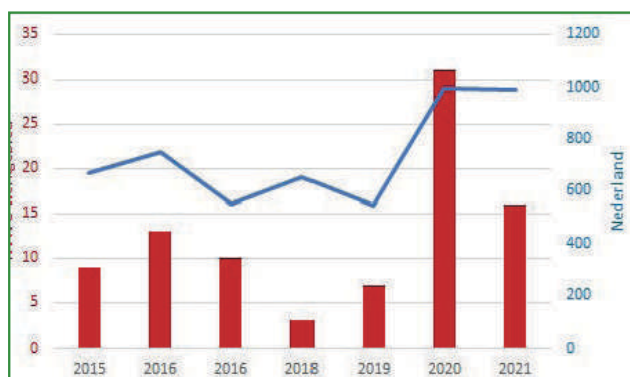

Overtrekkende regenwulpen. Jouke Altenburg.
Sperwer. Eirik Kersten.

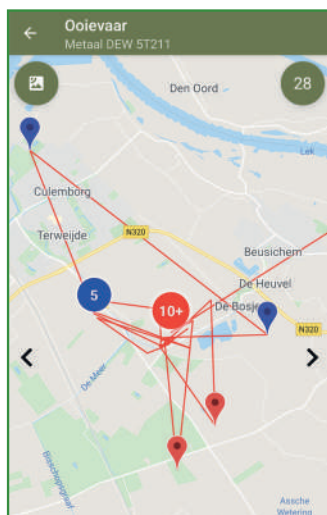
NIET-BROEDVOGELS – Soort specifieke tellingen en systematisch kleurringaflezingen

Overwinterende ooievaars (Sovon, W.NL & STORK) door Mario Huizinga

Tijdens de midwintertelling (half januari 2021) werd de West-Betuwe tussen Diefdijk, Lek, Linge en Amsterdam-Rijnkanaal afgezocht op overwinterende ooievaars. Landelijk was het een topjaar, met bijna 1000 exemplaren. Voor het NVWC-werkgebied was het jaarresultaat met zestien ooievaars bovengemiddeld, maar niet zo goed als in 2020 (Figuur 7a). Drie ooievaars waren geringd. Ze broeden alle drie in de omgeving: Rijksstraatweg, Appeldijk en Ravenswaaijse Steeg. Ooievaar 5T211 werd in 2015 bij Bremen geringd. De vogel wordt

Figuur 7a: Aantal in het NVWC-werkgebied resp. Nederland overwinterende ooievaars tussen 2015 en 2021.

Figuur 7b: Afleeslocaties van ooievaar 5T211. Mario Huizinga

sinds 2018 jaarrond in de omgeving van zijn/haar paalnest langs de Rijksweg afgelezen (Figuur 7b).

Grote zilverreiger (Sovon – slaapplaatsstelling en eigen onderzoek) door Peter van Horssen en Juke Altenburg

Tijdens de simultaantellingen medio oktober en december worden zoveel mogelijk slaapplaatsen in den lande in hetzelfde weekend geteld. In onze regio zijn dat o.a. de Put van Buren (16 ex. resp. 26 ex.), Mariënwaerd (10 ex. resp. 24 ex.) en de Everdingerwaard (7 ex. resp. 7 ex.).

Buiten de landelijke simultaantellingen werd de slaapplaats Everdingen nog drie keer geteld. Het hoogste aantal was zeven stuks. Het dode wilgenbos waarin de vogels overnachten, is vrijwel vergaan en verdwenen. Dat is vast de belangrijkste reden dat de aantallen van weleer (40+) niet meer worden gehaald. De vogels vliegen nu door naar twee dicht bij elkaar gelegen slaapplaatsen ten noorden van Steenwaard, waar stevast tijdens de simultaantellingen enkele tientallen worden geteld (mond. med. Sierp Weima).

Kleine zilverreiger (Sovon – slaapplaatsstelling en eigen onderzoek) door Juke Altenburg

Deze soort lift sinds 2019 mee op de landelijke grote zilverreigertellingen. Tijdens de landelijke simultaantellingen werd de soort in het najaar tweemaal in de Everdingerwaard vastgesteld. Het maximum aantal was twee exemplaren. Al zijn de aantallen beduidend lager dan een jaar of vijf geleden, het blijft bijzonder deze fraaie kustbewoner in de nazomer en herfst langs de Lek te zien.

Kleuringsonderzoek Grutto (Rijksuniversiteit Groningen) in combinatie met de landelijke steltloper simultaantellingen (Sovon) door Juke Altenburg en Mario Huizinga m.m.v. Jeroen Brandjes e.a.

De Everdingerwaard is in het voorjaar een belangrijke regionale pleisterplaats voor grutto's. Wanneer de uiterwaarden zijn ondergelopen is ook de Goilberdingerwaard een favoriete stek. Dat was in 2021 het geval. Tussen 17 februari en 15 april werden op 40 dagen grutto-tellingen uitgevoerd. Gewoontegetrouw werden de hoogste aantallen in de tweede en derde week van maart waargenomen. Op 13 maart werd het maximumaantal 'getikt': 476 stuks.

Van 106 individuele vogels kon in totaal 351 maal de kleuringscombinatie worden afgelezen. Naast geringde vogels uit de Vijfheerenlanden (Astrid Kant) en de omgeving van Houten/Nieuwegein (Siebe Bonthuis) werden ook Friese en buitenlandse ringcombinaties afgelezen. Het meest bijzonder was de aflezing van de in Spanje gezonderde grutto 'Valdetorres'⁶. De ondergelopen delen van de Goilberdingerwaard zorgde in de laatste week van maart en eerste week van april voor een tweede piek(je) van 100-150 IJslandse grutto's. De 'islandica' mannetjes zijn begin april al fraai op kleur en goed

Begin april zijn mannetjes van de IJslandse grutto (li) qua (kleur-)kenmerken te onderscheiden van de in ons land broedende 'gewone' grutto (re).

te onderscheiden van de in ons land broedende 'limosa's' (zie foto's). De regionale broedvogels zijn begin april vooral druk in hun territorium en bezoeken de ondiepe waterpartijen in de Lekuiterswaarden -hitsu en wel- alleen nog maar om even 'kort te poedelen'.

Grutto-jongentellingen langs de Lek (Sovon, RuG, Vogelbescherming) door Juke Altenburg

In de (na-)zomer zijn de Lekuiterswaarden minder in trek bij grutto's dan in het voorjaar. Dat gold in 2021 helemaal voor vliegvlugge jongen. Tussen begin juli en eind augustus kon van slechts twee (!) dagen een waarneming van één of meer vliegvlugge jongen worden doorgegeven. Desondanks bestond aanvankelijk regionaal de indruk dat het natte en koude voorjaar van 2021 eindelijk weer eens een behoorlijk broedseizoen voor de grutto had opgeleverd. Maar helaas toonde een Sovon-analyse eind 2021 aan dat er andermaal onvoldoende grutto-jongen vliegvlug waren geworden om de populatie in stand te houden⁷.

Wulp (Sovon – slaapplaatsstelling & eigen onderzoek) door Juke Altenburg

In de zomer van 2021 verscheen het wetenschappelijke artikel over drie jaar studie naar de rui van wulpen in de Everdingerwaard⁸. In 2021 stond het onderzoek op een veel lager pitje dan in de afgelopen jaren. Naast de landelijke simultaantellingen in april en september werd maar vijf keer extra geteld. Op 26 april waren 118 regenwulpen een opvallend grote 'bijvangst'. In de nazomer leverde de telling van 26 augustus het seizoensmaximum van 917 wulpen op. 🦉

Bronvermelding

¹ Altenburg J.F. 2016. Culemborgse nieuwbouwwijk (b)lijkt spreeuwenwalhal. Limosa 89: 170-178.

² Van Turnhout C., J. Nienhuis, F. Majoor, G. Ottens, K. Schreven en J. Schoppers. Recente broedresultaten van Nederlandse spreeuwen in historisch perspectief. Limosa 89: 37-45.

³ Zwarts J., R. G. Bijlsma, J. van der Kamp & E. Wymenga, 2009. Living on the edge. Zeist, KNNV Publishing.

⁴ Van den Bremer L., H. Schekkerman, M. Roodbergen, C. Hallmann & H. Sierdsema. 2012. Jaar van de Boerenwaluw 2011. Sovon-rapport 2012/15. Sovon Vogelonderzoek Nederland. Nijmegen.

⁵ Van den Bergh L.M.J., W.G. Gerritse, W.H.A. Hekking, P.G.M.J. Keij & F. Kuyk (eds.). 1979. Vogels van de Grote Rivieren. Uitgeverij Het Spectrum. Utrecht/Antwerpen.

⁶ Huizinga. M. 2021. Bij de poot – goed gruttojaar. Hak-al 47/3: 14-15.

⁷ Schekkerman H., Gerritsen G.J. & Hooijmeijer J. 2021. Jonge Grutto's in Nederland in 2021: een aantalschatting op basis van kleuringsdichtheden. Sovon-rapport 2021/78, Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

⁸ Altenburg J.F. & R.A. van Bemmelen. 2021. Kan de turn-over van Wulpen op een slaapplaats worden afgeleid uit de handpenrui? Limosa 94: 66-76.

COLOFON

Hak-al is een uitgave van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg en wordt gratis onder haar leden verspreid.

NATUUR- EN VOGELWACHT CULEMBORG (NVWC)

Steenovenslaan 20
4101 AM Culemborg
Triodosbank: NL53TRIO 0781 404 312
KvK Tiel : 40156764
e-mail : post@nvwc.nl
website: www.nvwc.nl
www.facebook.com/nvwculemborg
NVWC op Twitter: @NVWCulemborg

ANBI

(Algemeen Nut Beogende Instelling)
De NVWC is een ANBI-instelling:
een gift aan de NVWC is aftrekbaar van het belastbaar inkomen.

REDACTIE

Hoofdredacteur: Louis van Oort
Gabrielle van Appeldoorn
Berry Lucas
Vormgeving: Eric van Grieken

DRUK

BladNL
Oplage: 375 exemplaren

VRAGEN OVER BEZORGING

Johan de Kruif 0345 – 515 767
Distributie:
Ans van den Berg, Yme Jan en Jaaike Bosma,
Jan Dirk Buizer en Mirjam Melman,
Carolien Duivenvoorde, Jannus Geleedst,
Marga Gerards, Jurgén Geven, Gerdit Greve,
Gijsje van Ingen, Caroline van der Laan,
Yvonne Jakobs-Lommers,
Jandirk Kievit, Leo van de Kooij,
Annemarie Roelink, Wim en Carla Rubers,
Winnie Verdouw, Marja ten Voorde,
Harry van de Warenburg, Frans Waroux

ILLUSTRATIES

Eric van Grieken

Overname van artikelen, tabellen en schema's is alleen toegestaan met de volgende bronvermelding. "Bron: Hak-al 01-2022, Natuur- en Vogelwacht Culemborg." Overname van foto's of illustraties is zonder toestemming van de fotograaf of illustrator niet toegestaan. De redactie behoudt zich het recht voor aangeleverde artikelen in te korten, aan te passen, niet te plaatsen en aangeleverde afbeeldingen niet op te nemen.

www.nvwc.nl

ADRESSEN EN INFO

BESTUUR

Contact opnemen met bestuur kan door te mailen naar bestuur@nvwc.nl of te bellen.

Kars Veling (voorzitter)

0345 – 531 689

Martin Heerschop (secretaris)

0345 – 520 380

Johan de Kruif (penningmeester)

0345 – 515 767

José Borsboom

0344 – 693 810

Gijsje van Ingen

nvwc.vaningen@gmail.com

Theo de Jong

0345 – 519 946

Ruud Post

0345 – 501 929

VERTROUWENSPERSONEN

Kees van de Vate
c.vd.vate@hetnet.nl

0345 – 535 257

Carolien Duivenvoorde

carolienduivenvoorde@pscd.nl

0345 – 505 423

INSECTENWERKGROEP

Karin Verspui

0345 – 574 123

insectenco@nvwc.nl

JEUGDGROEP

Winnie Verdouw

06 – 40 80 52 08

Maartje van der Ploeg

06 – 10 75 98 66

jeugdco@nvwc.nl

KNOTWERKGROEP

Harry van de Warenburg

0345 – 514 358

knotco@nvwc.nl

LEZINGEN EN CURSUSSEN

Annette van Berkel

0345 – 531 689

lezingco@nvwc.nl

NESTKASTWERKGROEP

Cees van Appeldoorn

Gerrit van Utrecht

post@nvwc.nl

PLANTENWERKGROEP

vacature

plantenco@nvwc.nl

TUIN- EN KLUSWERKGROEP

Frans Waroux

0345 – 515 393

klusco@nvwc.nl

VOGELWERKGROEP

Gerrit-Jan Klop

06 – 51 14 86 42

vogelco@nvwc.nl

ZOOGDIERENWERKGROEP

Jurgén Geven

0345 – 533 756

zoogdierenco@nvwc.nl

VRAGEN OVER INSECTEN

Annette van Berkel

0345 – 531 689

lezingco@nvwc.nl

Ewoud van de Ploeg

Agrius_convoluti@hotmail.com

Maartje van der Ploeg

peetmaartje@hotmail.com

Alleen al voor die vier schitterende Hak-als per jaar zou je lid worden!

Ontdekken, beschermen, genieten!

Leden van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg zijn graag met de natuur bezig. Al die enthousiaste leden zorgen voor gezelligheid en een goede samenwerking, voor het goede doel en zeker voor een inspirerende vereniging.

Wij zijn allemaal vrijwilligers en organiseren activiteiten die openstaan voor iedereen, dus ook voor niet-leden. Lezingen, excursies of natuurwandelingen bijvoorbeeld. Op onze website staan de jaarkalenders voor de senioren en voor de jeugd. Behalve de activiteiten op de twee kalenders, organiseren de werkgroepen ook diverse eigen activiteiten.

Lid of donateur worden?

Download het aanmeldingsformulier op onze website: www.nvwc.nl, vul in, onderteken, scan en verzend het formulier digitaal naar ledenadmin@nvwc.nl.

Wat krijg je voor je lidmaatschap?

Vier keer per jaar het schitterende verenigingsblad de Hak-al. Aankondigingen van alle activiteiten via de maandelijkse e-mailnieuwsbrief Tsjielp! Mogelijkheid om deel te nemen aan alle activiteiten. Lid worden van een of meer werkgroepen. Stemrechten, je kunt dus meebeslissen over het beleid van de NVWC.

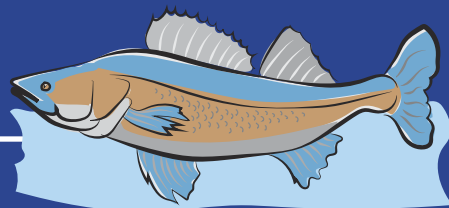

• Waterspecial 2022 •

Bijdragen gevraagd voor het Hak-al themanummer Water

Culemborg heeft als stad aan de Lek een lange geschiedenis met het water. 'Cule' verwijst niet toevallig naar een 'kuil', oftewel een plas water die is ontstaan bij een dijkdoorbraak. In onze lokale geschiedenis ging het regelmatig mis met het water, getuige de vloedstenen met jaartallen die bij de Binnenpoort zijn ingemetseld. En in 1995, met de evacuatie die bij velen in de herinnering staat gegrift, was het letterlijk op het randje. Natuur en landschap tussen Lek en Linge zijn sterk gevormd door het water en de manier waarop er door de eeuwen mee omgegaan is. In Hak-al nummer 3 die in september 2022 verschijnt, willen we ingaan op de natuuraspecten van het veelzijdige thema water. Daarvoor vragen we om bijdragen in de vorm van artikelen, belevenis-

sen, natuurfoto's, gedichtjes etc. Het kan gaan om van alles, als het maar met water van doen heeft in het NVWC-gebied zoals watervogels, vissen, libellen, waterkevers, bevers en waterplanten, kikkers in de eigen tuinvijver, natuurvriendelijke oevers, de Culemborgse grachten, natuur van de Linge of de Lek, enzovoort enzovoort. Dus zoek nog eens in je telgegevens, laat je creativiteit de vrije loop of zoek een mooie waternatuurfoto in je fotoarchief. Meld je bijdrage voor de Water-special vast aan bij Gabriëlle van Appeldoorn, <mailto:gabriellevanappeldoorn@ziggo.nl>

Agenda NVWC

In de Tsjelp en op de website wordt de actuele stand van zaken over de activiteiten bijgehouden.

Deadline inleveren kopij Hak-al 2022 – 2: 4 april 2022

www.nvwc.nl